

การพัฒนาหมู่บ้านตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทองในจังหวัดอำนาจเจริญ

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดอำนาจเจริญ

อำนาจเจริญ เดิมขึ้นอยู่กับในเขตปกครองของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีท้องที่ติดชายแดน มีเนื้อที่กว้างขวางเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ รองจากจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีพื้นที่ 19,892 ตารางกิโลเมตร มีประชากรเกือบ 2 ล้านคน เพื่อประโยชน์แก่การปกครอง การรักษาความมั่นคงและการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในท้องที่ จึงได้มีการเสนอให้แยกอำเภออำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน อำเภอพนม อำเภอชานุมาน อำเภอเสนางคนิคม อำเภอปทุมราชวงศา และกิ่งอำเภอสิ้ออำนาจ ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี รวมตั้งขึ้นเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ¹

การเรียกร้องให้มีการแยกตัวออกเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ มีมานานกว่าสิบปีแล้ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 นายประสิทธิ์ จันทวารา อดีต ส.ส.อุบลราชธานี เสนอ พ.ร.บ. จัดตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ และสภารับหลักการในปี 2522 แต่ก็มี การพับฐานไป เพราะสมัยนั้น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ต้องการประหยัดงบประมาณ เรื่องจึงไม่ผ่าน ครม. ในปี 2526 ร่มช.สุทัศน์ เงินหมื่น เสนอเข้าไปใหม่ แต่เกิดการยุบสภาเสียก่อน และในปี 2531 นายธนา เมตตาริกานนท์ อดีตรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเสนอเข้าสภาอีก แต่ก็มี นักการเมืองบางคนที่มีมองต่างมุมเห็นว่า ความเป็นราชธานีของอุบลฯ จะหายไป หากแยกพื้นที่ จังหวัดอุบลราชธานีออกไปอีก เพราะอดีตเคยแยกพื้นที่ส่วนหนึ่งไปตั้งจังหวัดยโสธร แต่ก็เป็น เหตุผลหนึ่ง แต่เหตุผลที่สำคัญคือ เกรงว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้ง จึงต้องออกโรง คัดค้านอยู่เบื้องหลังเรื่องก็คาราคาซัง จนกระทั่ง คณะ รสช. ยึดอำนาจการปกครองเสียก่อน จนกระทั่งเมื่อต้นเดือนมกราคม 2535 กลุ่มเอกชน นักการเมืองท้องถิ่น และประชาชนได้ ดำเนินการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการจัดตั้งจังหวัดอำนาจเจริญขึ้น โดยรวบรวมรายชื่อ

¹สำนักงานจังหวัดอำนาจเจริญ, เอกสารสรุปข้อมูลจังหวัดอำนาจเจริญ ธันวาคม 2536, หน้า 2.

ประชาชนแต่ละอำเภอผ่านคณะกรรมการประสานงานฯ ได้ถึง 130,000 คน จากจำนวน ประชากร 3 แสนกว่าคน ผ่าน นายถนอม ส่งเสริม นายอำเภออำนาจเจริญ ขณะนั้น เพื่อให้ ทางราชการทราบว่า ประชาชนต้องการอะไร? และแสดงความพร้อมในการที่จะเป็นจังหวัดไม่ว่า สถานที่ราชการ หน่วยงานที่จำเป็นสำหรับการตั้งจังหวัด

จากความตั้งใจจริงของชาวอำนาจเจริญ ความจริงใจของหน่วยราชการ การ ประสานงานในการขอจัดตั้งจังหวัดอำนาจเจริญได้ดำเนินการไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งวันที่ 2 กันยายน 2536 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า 4, 5, 6 เล่มที่ 110 ตอนที่ 125 ลงวันที่ 2 กันยายน 2536 โดย พ.ร.บ. ดังกล่าวให้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 ธันวาคม 2536² เป็นต้นไป และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2536 แต่งตั้งให้ นายชาติสง่า โมฬีชาติ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญคนแรก

ประวัติและข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดอำนาจเจริญ³

เมืองอำนาจเจริญ ตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2393 โดยท้าวอุปราชเจ้าเมืองจำพรแขวง สุวรรณเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ได้อพยพครอบครัวมาพึ่ง พระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งอยู่ที่บ้านค้อใหญ่ ซึ่งก็คือ บ้านอำนาจ ตำบลอำนาจ กิ่งอำเภอคืออำนาจในปัจจุบัน ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมืองคืออำนาจ มีฐานะเป็น เมืองในความปกครองของนครเขมรราช

พ.ศ. 2410 พระอมรอำนาจ (เสื่อ อมรสิน) ผู้ครองเมืองอำนาจเห็นว่า ถ้าย้าย เมืองอำนาจมาขึ้นต่อเมืองอุบลราชธานี จะสะดวกในการติดต่อราชการมาก จึงได้มีใบบอก กราบทูลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้โปรดเกล้าตามทีขอ ให้เมือง อำนาจขึ้นต่อเจ้าผู้ปกครองเมืองอุบลราชธานีตั้งแต่นั้นมา

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 1-5.

สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูปบริหารราชการแผ่นดิน ให้เป็นไปตามแบบอย่างยุโรปเมืองอำนาจได้เปลี่ยนฐานะ เป็นเมืองอำนาจเจริญ อยู่ในความปกครองของมณฑลเทศาภิบาลปกครองท้องที่อุปราชธานี ทางราชการได้แต่งตั้งท้าวพระยาในราชวงศ์มาปกครองเมืองอำนาจเจริญติดต่อกันมาโดยตลอด จนถึงปี พ.ศ. 2455 ได้มีการแต่งตั้งนายอำเภอขึ้นปกครองอำเภออำนาจเจริญ นายอำเภอคนแรกคือ รองอำมาตย์โทหลวงเอนกอำนาจ (เปี้ย สุวรรณภู) ต่อมานายอำเภอนี้ได้ย้ายอำเภออำนาจเจริญตามคำแนะนำของพระยาสุนทรพิพิธ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเลขาธิการมณฑลอิสาน ซึ่งพิจารณาเห็นว่าที่ตั้งใหม่เป็นชุมทางสี่แยก ระหว่างเมืองเขมราฐ เมืองอุบล เมืองมุก และเมืองยศ (ยโสธร) ทำให้การคมนาคมสะดวกและคาดว่าจะมีความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น โดยย้ายจากบ้านอำนาจ ตำบลอำนาจ ไปตั้งที่บ้านบุง ตำบลบุง อำเภออำนาจเจริญ จนถึงปัจจุบัน

พ.ศ. 2510 ทางราชการได้แยกการปกครองของอำเภออำนาจเจริญออก 4 ตำบล ตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอห้วยตะพาน และยกฐานะเป็นอำเภอห้วยตะพานในปี พ.ศ. 2526.

พ.ศ. 2518 ได้แยกการปกครองของอำเภออำนาจเจริญอีก 5 ตำบล ตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอเสนางคนิคม และยกฐานะเป็นอำเภอเสนางคนิคมเมื่อ พ.ศ. 2526

เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2534 ได้แยกการปกครองของอำเภออำนาจเจริญอีก 6 ตำบล ตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอสืออำนาจ

จังหวัดอำนาจเจริญ ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานครโดยรถยนต์ ประมาณ 568 กิโลเมตร มีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้น 3,067,231 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,907,569 ไร่ โดยมีอาณาเขตการปกครอง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดยโสธร ที่อำเภอเลิงนกทา และจังหวัดมุกดาหาร ที่อำเภอดอนตาล

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามแนวฝั่งแม่น้ำโขง ด้านอำเภอชานุมาน เป็นระยะทาง 38 กิโลเมตร และติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี ที่อำเภอเขมราฐ อำเภอกุศช้างบูน และอำเภอตระการพืชผล

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดอุบลราชธานี ที่อำเภอเมืองอุบลราชธานี และอำเภอม่วงสามสิบ
ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดยโสธร ที่อำเภอป่าดิว และอำเภอเสิงสาง

จังหวัดอำนาจเจริญ แบ่งการปกครองออกเป็น 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอคือ 1 อำเภอ เมืองอำนาจเจริญ 2 อำเภอหัวตะพาน 3 อำเภอพนม 4 อำเภอเสนางคนิคม 5 อำเภอชานุมาน 6 อำเภอปทุมราชวงศา 7 กิ่งอำเภอลืออำนาจ รวม 52 ตำบล 500 หมู่บ้าน การปกครองท้องถิ่น มีสุขาภิบาล 8 แห่ง จำนวนประชากร 354,298 คน (จากการสำรวจเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2538) ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 11,248 คนต่อตารางกิโลเมตร เขตที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นคือ เขตสุขาภิบาลบุง และสุขาภิบาลอื่น ๆ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวชนบทเชื้อสายไทยลาว เช่นเดียวกับชาวอีสานทั่วไป ในเขตเมืองมีชาวไทยเชื้อสายจีนและญวนปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก และเป็นชนที่มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจของจังหวัด แม้ว่าจะมีชาวไทยหลายเชื้อสายประชากรของจังหวัดอำนาจเจริญก็อยู่รวมกันโดยสันติเพราะได้ถูกหล่อหลอมโดย "พระพุทธศาสนา" ซึ่งชาวอำนาจเจริญเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ

การศึกษา

อำนาจเจริญได้แยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี มีชื่อเสียงด้านการศึกษา โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอพนมเป็นที่กล่าวขานกันว่า เมืองแห่งนักปราชญ์ และอำเภอหัวตะพาน ซึ่งขึ้นชื่อลือชาว่าเป็นเมืองพระและการศึกษาในอดีตว่า มีพระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอน และโรงเรียนส่วนใหญ่ก็อาศัยวัดเป็นสถานศึกษาสืบมา ในปัจจุบันมีโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการดังนี้

ข้อมูลการประถมศึกษา

ที่	อำเภอ	โรงเรียน	จำนวนครู	นักเรียน	หมายเหตุ
1	เมืองอำนาจเจริญ	84	806	14,996	
2	หัวตะพาน	43	370	6,560	
3	พนา	29	236	4,047	
4	เสนางคนิคม	23	258	5,067	
5	ชานุมาน	25	207	4,530	
6	บhumราชวงศา	31	272	5,581	
7	กิ่งสี้ออำนาจ	26	242	4,405	
		261	2,391	45,186	

ข้อมูลมัธยมศึกษา

ที่	อำเภอ	โรงเรียน	จำนวนครู	นักเรียน	หมายเหตุ
1	เมืองอำนาจเจริญ	อำนาจเจริญ	134	2,370	
2	เมืองอำนาจเจริญ	น้ำปลีกศึกษา	20	381	
3	เมืองอำนาจเจริญ	ปลาเค้าวิทยา	20	403	
4	เมืองอำนาจเจริญ	คิมใหญ่วิทยา	19	439	
5	หัวตะพาน	หัวตะพานวิทยาคม	55	963	
6	พนา	พนาศึกษา	65	1,037	
7	เสนางคนิคม	เสนางคนิคม	37	753	
8	ชานุมาน	ชานุมานวิทยาคม	32	566	
9	ปทุมราชวงศา	นาหว้าวิทยาคม	22	677	
10	กิ่งสี้ออำนาจ	สี้ออำนาจวิทยาคม	24	439	
			428	7,065	

การศึกษาพิเศษ

1	เมืองอำนาจ	ศึกษาสงเคราะห์ฯ	18	276
---	------------	-----------------	----	-----

ประเพณี วัฒนธรรม

ชาวอำนาจเจริญ มีวิถีชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อพุทธศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) ผีสาง และธรรมชาติ อย่างผสมกลมกลืน ประเพณี วัฒนธรรมที่ปรากฏ ทั้งในด้านจิตใจ วัตถุ และพิธีกรรมยังเป็นไปตามประเพณีอันเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวอีสานทั่วไป คือ มี "ฮีด สิบสองคองสิบสี่" ซึ่งฮีดถือปฏิบัติกันมาถึงปัจจุบัน ดังปรากฏจากการประกอบพิธีกรรม และถาวรวัตถุที่มีให้เห็นเป็นสิ่งยืนยัน และนับเป็นมรดกอันมีค่าของชาวอำนาจเจริญที่ต้องรักษา และทะนุบำรุง ส่งเสริม พัฒนาให้เป็นมรดกที่เอื้อประโยชน์ต่อลูกหลานสืบไป

ประเพณีตามฮีด และคองที่มีอยู่ได้แก่ งานบุญในเดือนต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือน เช่น บุญกองบวช บุญกุสิน บุญเดือนสิบสอง (ลอยกระทง) บุญสงฆ์ (สังกรานต์) บุญบั้งไฟ บุญข้าวจี่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีจารีตประเพณีอันดั้งเดิมอีกมากมายที่มีคุณค่าต่อลูกหลานชาวอำนาจเจริญที่ต้องสืบสานต่อไป

ด้านวัฒนธรรมของชาวอำนาจเจริญที่จะลืมกล่าวถึงไม่ได้ก็คือ การทอผ้าไหมที่มีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทอผ้าไหมที่บ้านจานลาน บ้านสร้อย อำเภอกงหรา บ้านเปือย หัวดง และบ้านน้ำท่วม กิ่งอำเภอสืออานาจ ที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง นอกจากนี้ อำเภอกงหรา ประชาชนส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวภูไท หรือผู้ไทย ที่อพยพมาจากเมืองเซโปน ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ชาวภูไท จะมีความสามารถ ในการทอผ้าชนิดพิเศษ การให้สีเส้นและลวดลายของผ้าจะเป็นเอกลักษณ์ของชาวภูไทโดยเฉพาะและยังมีดนตรีนาฏศิลป์พื้นบ้าน ได้แก่ หมอลำที่มีเนื้อหาในการส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข

นอกจากนั้น ชาวอำนาจเจริญยังมีตำริที่จะฟื้นฟูประเพณีลงช่วง ซึ่งเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งของชาวจังหวัดอำนาจเจริญในสมัยเก่า ให้เป็นชนบทประเพณีประจำจังหวัด ซึ่งโดยสาระแล้ว การลงช่วงเป็นการชุมนุมกันของบ่าวสาวที่ฝ่ายหญิงจะมีกิจกรรมทอผ้า สาวไหม เป็นต้น ขณะเดียวกันพวกหนุ่ม ๆ ก็จะมาร่วมวงสนทนาโดยมีการบรรเลงเพลงพื้นบ้าน อาทิ แคน พิณ ซับกล่อมไปด้วย เรียกว่า ได้รับความเพลิดเพลินและการทำงานไปในตัว

ด้านศาสนา ศิลปกรรม

ประชาชนทั่วไปนับถือศาสนาพุทธ จะมีเพียงบางส่วนที่นับถือศาสนาอื่นคือ ศาสนาคริสต์ ในสมัยโรมันคาทอลิก อำนาจเจริญมีวัดพุทธมากมาย ซึ่งแต่เดิมเป็นสถานที่สำหรับประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ มีทั้งฝ่ายปริยัติ และวิปัสณา อีกทั้งยังเป็นแหล่งศิลปะ วัฒนธรรม ปฎิมากรรมที่น่าศึกษา

1. วัดที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอำนาจเจริญ ได้แก่ วัดเขาดานพระบาท ที่มีพระมณฑปมิ่งเมืองประดิษฐานอยู่ พระมณฑปมิ่งเมือง เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย บูดด้วยกระเบื้องโมเสคสีทองศิลปะแบบสกุลช่างปาละของอินเดีย สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2508
2. วัดถ้ำแสงเพชรหรือวัดศาลาพันห้อง เป็นวัดปฏิบัติธรรมสายหลวงพ่อบุญ สุกโกวิท สาขาวัดหนองป่าพง มีพระภิกษุนานาชาติมาปฏิบัติธรรม
3. องค์พระเหลาเทพนิมิตร์ ประดิษฐานในพระอุโบสถวัดพระเหลาเทพนิมิตร์ อำเภอพนม พ.ศ. 2263 กล่าวกันว่า เป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามที่สุดในภาคอีสาน
4. แหล่งโบราณคดีโพธิ์เมือง บ้านกุดชวย ตำบลคำพระ เมืองงิ้ว บ้านชาติ ตำบลเค็งใหญ่ บ้านหนองแสง ตำบลรัตนวารีย์ บ้านโพธิ์ขวาง ตำบลจิกคู้ ภูดิน อำเภอหัวตะพาน บ้านหนองเรือ ตำบลนาหม่อม อำเภอเมืองอำนาจเจริญ บ้านโพธิ์เมือง ตำบลไม้กลอน อำเภอพนม และโบราณคดีบ้านเปือยหัวดง กิ่งอำเภอสี้ออำนาจ

ความเป็นมาของการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง จังหวัดอำนาจเจริญ

กรณีจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ตั้งแต่ครั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานี และหากจะกล่าวไปแล้ว การเริ่มต้นของอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ครั้งแรก ก็เกิดขึ้นในพื้นที่ที่เป็นจังหวัดอำนาจเจริญในปัจจุบัน หรืออาจจะกล่าวได้ว่า อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เกิดขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดอำนาจเจริญพร้อมกัน เนื่องจากในขณะนั้นทั้งสองจังหวัดเป็นจังหวัดเดียวกัน

ในจังหวัดอำนาจเจริญ หมู่บ้านที่มีลักษณะเป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง โดย
 ธรรมชาติมีอยู่แล้วก่อนที่จะมีการประกาศเผยแพร่อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เป็นทางการ
 หมู่บ้านเหล่านี้ได้พัฒนามาเองโดยธรรมชาติ โดยการนำของผู้เฒ่าผู้แก่ชาวบ้านเอง ด้วยการสนับสนุน
 ส่งเสริมของทางราชการ หมู่บ้านเหล่านี้ในยุคหลังได้เป็นหมู่บ้านแกนนำหลักในการพัฒนาอุดมการณ์
 แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เข้าสู่จังหวัดอำนาจเจริญโดยศูนย์วัฒนธรรม
 จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2525 คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี
 วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ได้รับเงินงบประมาณเพื่อพัฒนาวัฒนธรรม ในหมู่บ้านอาสาพัฒนาป้องกัน
 ตนเอง จำนวน 34,000 บาท จึงได้ร่วมกันวางแผนดำเนินการเพื่อที่จะใช้เงินดังกล่าวพัฒนา
 "วัฒนธรรม" ในความหมายสากลคือ "พัฒนาวิถีชีวิต" อันแตกต่างจากการดำเนินงานของศูนย์ฯ
 เท่าที่เคยปฏิบัติมา นั่นคือ ต้องพัฒนาคุณภาพการดำเนินวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้าน อพ.
 ให้ได้จึงจะเป็นการพัฒนาวัฒนธรรมที่แท้จริง ตามความหมายสากลดังกล่าว จึงเกิดปัญหาว่า
 "วิถีชีวิตที่ควรจะเป็นของชาวชนบทเป็นอย่างไร" เมื่อตกลงกันไม่ได้คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรม
 ทั้งหมดจำนวน 18 คนจึงจัดการสัมมนาขึ้น เรียกว่า "สัมมนาทัวร์" คือไปดูหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง
 ที่มีชื่อเสียงและประสบผลสำเร็จ ที่ขณะนั้นก็มี หมู่บ้านในฝัน โครงการแผ่นดินทอง ของอำเภอ
 เมืองเลย ซึ่งดำเนินการโดย นายปชา ลาภานันต์ นายอำเภอเมืองเลยร่วมกับวิทยาลัยครูเลย
 และหมู่บ้านตามโครงการเหนืออยู่ดี-มีสุข ซึ่งดำเนินการโดยกองทัพภาคที่ 3 ร่วมกับวิทยาลัยครู
 พิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก

จากการศึกษาดูงานครั้งนั้นเมื่อต้นเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2525 ทำให้คณะกรรมการ
 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลราชธานี วิทยาลัยครูอุบลราชธานี มองเห็นแนวทางที่จะปฏิรูปแนวทาง
 การดำเนินงานของศูนย์ ด้วยการมุ่งเน้น พัฒนาวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะหมู่บ้านในชนบท
 เป็นเป้าหมายหลักโครงการ "บ้านนาเนรมิตร" จึงเกิดขึ้นด้วยงบประมาณ 34,000 บาท มี
 เป้าหมายที่หมู่บ้านนาผาง ต.ห้วย และหมู่บ้านนาหว้า ต.นาหว้าใหญ่ อ.พนา จ.อุบลราชธานี
 ได้นำผู้นำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ 4 กระทรวงหลักของอำเภอพนา จำนวน 150 คน เข้าร่วม
 กันฝึกอบรมพัฒนาจิตใจตามกระบวนการชุมชนชีวิตใหม่ โดยได้รับความอนุเคราะห์ด้านหลักสูตร
 และวิทยากรจากศูนย์ประสานงานการพัฒนาสังคม (ศ.พ.ส.) มีนายทรงจิต พูลลาภ ซึ่งไปช่วย

ราชการที่วิทยาลัยครูพระนคร และเป็นกรรมการ ศ.พ.ศ. เป็นผู้ประสานงานและมาเป็นวิทยากร
 ทั้งนี้โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ คันธเสวี พลตรี ประหยัด รอดโพธิ์ทอง ดร.ชาตุมรงค์
 โตช่วงค์ ร.ต.อ.ภานุ พินเนียม และกรรมการ ศ.พ.ศ. คนอื่น ๆ สนับสนุน ทั้งนี้ได้เชิญ
 นายอำเภอเมืองเลย นายบชา ลาภานันท์ และนางสาวสุวารี ศรีบุญ และคณะอาจารย์
 วิทยาลัยครูเลยอีกจำนวนหนึ่งมาเป็นวิทยากรผู้ประสบผลสำเร็จ

จากความสำเร็จของการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจโดยกระบวนการฝึกอบรมผู้นำชุมชนชีวิต
 ใหม่ ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมาย โดยเฉพาะบ้านนาผาง ต.ห้วย อ.พนา ได้รับความ
 สำเร็จอย่างสูง ชาวบ้านได้ลุกขึ้นมาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเองอย่างแข็งขัน เป็นไปตาม
 อุดมการณ์ของชุมชนชีวิตใหม่อย่างสมบูรณ์แบบที่สุด จนเป็นหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง
 ตัวอย่างอันดับหนึ่งของจังหวัดในเวลาต่อมา และศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลฯ ได้ใช้หมู่บ้านดังกล่าว
 เป็นหมู่บ้านแกนนำต้นแบบในการขยายผลตลอดมาจนเข้าสู่ยุคอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

จากความสำเร็จดังกล่าวมาแล้ว ทำให้คณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุบลฯ
 ในยุคนั้นได้มองเห็นแนวทางชัดเจนในการพัฒนาชุมชนโดยผ่านกระบวนการวัฒนธรรมจึงได้
 ดำเนินการเรื่อยมา และได้รับความสำเร็จในการฝึกอบรมแก่หมู่บ้านต่าง ๆ หน่วยงานต่าง ๆ
 กว่า 100 ครั้ง ตลอดระยะเวลาปี 2526-2528

และในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2527 นายสมพร เทพสิทธิ์า รองประธานสภาสังคม
 สงเคราะห์แห่งประเทศไทยพร้อมด้วยคุณหญิงสุภาพ วิเศษสุรการ กรรมการและคณะได้มาขอ
 เยี่ยมชมหมู่บ้าน เพื่อจะคัดเลือกเป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ถวายเป็นราชสักการะแด่
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสครองราชสมบัติครบ 40 ปี ใน พ.ศ. 2529 และใน
 วาระพระชนมายุครบ 5 รอบ ใน พ.ศ. 2530 ด้วยการจัดงานสัปดาห์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง
 ครั้งที่ 1 ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2529 นายสุบรรณ จันทบุตร นายประจักษ์ บุญอารีย์ และ
 คณะกรรมการศูนย์ฯ ได้นำคณะรองประธานสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ไปเยี่ยมชม
 หมู่บ้านพัฒนาตามอุดมการณ์ ของจังหวัดอุบลราชธานี 2 หมู่บ้าน คือ

1. บ้านดงบัง ต.น้ำปลัก อ.อานาจเจริญ
2. บ้านนาผาง ต.ห้วย อ.พนา

คณะของรองประธานสภาสังคมสงเคราะห์ พอใจผลการพัฒนาหมู่บ้านที่ได้ไปพบเห็นอย่างมาก จึงได้ตกลงจะให้การสนับสนุนการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาตามอุดมการณ์รุ่นแรกที่ได้ชื่อว่า "การฝึกอบรมผู้นำเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน ตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" แก่จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดยโสธร จังหวัดละหนึ่งหมู่บ้าน โดยสนับสนุนเงินงบประมาณเพื่อดำเนินการ 30,000 บาท (สามหมื่นบาท) โดยกำหนดการฝึกอบรม ณ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี ในวันที่ 15-19 กุมภาพันธ์ 2528 แต่เนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานี มีเหตุขัดข้อง ไม่สามารถส่งผู้นำหมู่บ้านเป้าหมายเข้าร่วมอบรม ได้จึงทำให้อบรมได้เฉพาะผู้นำของหมู่บ้านเป้าหมายของจังหวัดยโสธร 2 หมู่บ้านคือ บ้านตัว ต.กุดน้ำใส อ.ค้อวัง และ บ้านศรีฐาน ต.ศรีฐาน อ.ป่าดัว โดยมีผู้นำหมู่บ้าน ๆ ละ 44 คน และคณะวิทยากรระดับจังหวัด อีก 32 คน รวมทั้งสิ้น 120 คน (รวมพระสงฆ์ 4 รูป) จึงนับได้ว่า เป็นผู้นำตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทองกลุ่มแรก

ในโอกาสสัปดาห์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ประจำปี 2529 หมู่บ้านของจังหวัดอุบลราชธานี 3 หมู่บ้าน ได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างตามอุดมการณ์ แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ดีเด่น ได้รับโล่เชิดชูเกียรติของสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยคือ

1. บ้านดงบัง ต.น้ำปลัก อ.อานาจเจริญ
2. บ้านนาผาง ต.ห้วย อ.พนา
3. บ้านนาคู ต.สร้างถ่อน้อย อ.หัวตะพาน

ชื่อแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง จึงปรากฏขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นครั้งแรก และการฝึกอบรมของคณะวิทยากรฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ เพื่อพัฒนาชนบท วิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งอบรมผู้นำเพื่อการพัฒนาแก่กลุ่มผู้นำในองค์กรต่าง ๆ ภายใต้อิทธิพลต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานและองค์กรนั้น ๆ ตั้งขึ้น แต่ด้วยอุดมการณ์และวิธีการต่าง ๆ ก็คือ แนวทาง "ชุมชนชีวิตใหม่" นั้นเอง จึงได้เปลี่ยนชื่อว่า "การฝึกอบรมพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง" ตั้งแต่นั้นมา

ปลายปี 2528 นายอำเภอหัวตะพานคนใหม่คือ (นายส่งศักดิ์ สาธูภาค) ได้ย้ายเข้ามาดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2528 และได้ไปพบหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง ปลอดภัยสบาย หมู่แรกของอำเภอหัวตะพาน คือ บ้านนาคู ต.สร้างถ่อน้อย เกิดความประทับใจและมองเห็นช่องทางที่จะสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ทุกหมู่บ้าน ในเวลาไม่เกิน 2 ปี เพื่อประกาศเป็นอำเภอแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง แห่งแรกของประเทศไทย โดยไม่ต้องใช้เงินงบประมาณของทางราชการ จึงได้เสนอขออนุมัติโครงการทกลีปรรษาพัฒนาหัวตะพาน ตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เพื่อดำเนินการฝึกอบรมและพัฒนาหมู่บ้านทั้งหมดของอำเภอหัวตะพาน 76 หมู่บ้าน ให้เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง เพื่อถวายเป็นราชสักการะ ในวโรกาสเฉลิมฉลองครบรอบ 60 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี 2530 ทั้งนี้โดยได้รับความสนับสนุนด้านวิชาการและวิทยากร จากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ได้ทำการฝึกอบรมผู้นำหมู่บ้านโดยเงินงบประมาณของประชาชนของหมู่บ้านอาสาสมัครทั้งหมด 26 รุ่น ๆ ละ 150-200 คน จนครบ 76 หมู่บ้าน เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2530 และได้ประกอบพิธีเปิดอำเภอหัวตะพาน ตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง โดยมีนายพิศาล มุทสาสตรสาทร ปลัดกระทรวงมหาดไทย ให้เกียรติมาเป็นประธานพิธีเปิด อำเภอหัวตะพาน จึงนับเป็นอำเภอแรกในประเทศไทย ที่ได้ผ่านกระบวนการพัฒนาตามอุดมการณ์สมบูรณ์แบบ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการฝึกอบรมผู้นำเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ ก่อนการพัฒนาสังคม-สิ่งแวดล้อมและพัฒนา เศรษฐกิจ

เรียกได้ว่า การดำเนินการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการในฐานะผู้บุกเบิกมาก่อนที่คณะรัฐมนตรี มีมติให้อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทองเป็นอุดมการณ์ของชาติ เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2530 และได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทย แจ้งแก่ทุกจังหวัดให้ดำเนินการ ตามหนังสือด่วนที่สุดที่ มท.0409/ว.502 ลงวันที่ 1 พฤษภาคม 2530 และจังหวัดอุบลราชธานีก็ได้รับการยอมรับจากกรมการปกครอง เป็นรูปแบบการดำเนินการส่งเสริมและเผยแพร่อุดมการณ์ โดยคณะวิทยากร ได้รับเชิญให้ไปเสนอกระบวนการส่งเสริมและเผยแพร่อุดมการณ์ฯ ที่กรมการปกครอง และให้การฝึกอบรมที่โรงเรียนนายอำเภอ ทั้งยังได้รับเชิญให้เข้าร่วมเสนอผลงานในกิจกรรมการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ทุกครั้ง ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในปี 2530 จังหวัดอุบลราชธานี ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ประสานงานและเผยแพร่
 อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีกรรมการจากส่วนราชการ
 ภาคเอกชน และคณะสงฆ์ ร่วมกันเป็นกรรมการ และต่อมาได้มีการฝึกอบรมคณะวิทยากรใน
 ระดับอำเภอทั้ง 20 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ จำนวน 150 คน ระหว่างวันที่ 9-14 พฤศจิกายน
 2530 ที่วิทยาลัยเกษตรกรรมอุบลราชธานี และหลังจากนั้นแต่ละอำเภอก็ได้ตั้งศูนย์ส่งเสริม
 และเผยแพร่อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ในระดับอำเภอเพื่อดำเนินการของแต่ละอำเภอ
 ต่อมาจนปัจจุบัน รวมหมู่บ้านที่ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วกว่า 600 หมู่บ้าน ในจำนวน 2,200 หมู่บ้าน
 การดำเนินการของจังหวัดอุบลราชธานี จะไม่เร่งรีบเพิ่มในแง่ปริมาณ แต่ทุกหมู่บ้านจะต้องผ่าน
 กระบวนการพัฒนาเต็มรูปแบบ โดยความต้องการที่เกิดจากประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้แต่ละอำเภอ
 ดำเนินการเองและอยู่ภายใต้ความดูแลและช่วยเหลือของวิทยากรระดับจังหวัดหรืออาจให้วิทยากร
 ของอำเภอใกล้เคียงที่พึ่งตนเองได้เข้าไปช่วยเหลือ

การดำเนินการส่งเสริม และเผยแพร่อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ของจังหวัด
 อุบลราชธานี นอกจากดำเนินการโดยศูนย์ประสานงานและเผยแพร่ฯ ของจังหวัด โดยมุ่ง
 เป้าหมายที่หมู่บ้านทั้งหมดของจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว เนื่องจากจังหวัดอุบลราชธานี มีคณะ
 วิทยากรของวิทยาลัยครูอุบลราชธานีที่เป็นทั้งวิทยากรในระดับจังหวัด และให้ความช่วยเหลือใน
 การฝึกอบรมแก่องค์กรภายในจังหวัดและจังหวัดอื่น ๆ ที่ประสงค์จะดำเนินการตามกระบวนการ
 ที่จังหวัดอุบลราชธานีดำเนินการอยู่แล้ว ที่ดำเนินการไปแล้ว ได้แก่ จังหวัดนครพนม จังหวัด
 ยโสธร จังหวัดมุกดาหาร และจังหวัดสกลนคร เป็นต้น และคณะวิทยากรชุดดังกล่าวของจังหวัด
 ยังได้รับเชิญไปฝึกอบรมผู้นำองค์กรต่าง ๆ และเสนอประสบการณ์ความสำเร็จหรือเป็นวิทยากร
 บรรยายในหลายแห่งทั่วประเทศ

ในปัจจุบัน จังหวัดอำนาจเจริญก็ยังคงมีการดำเนินงานขยายผลอุดมการณ์แผ่นดินธรรม
 แผ่นดินทอง อย่างสม่ำเสมอตลอดมา โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทั้งผู้นำหมู่บ้าน ครูอาจารย์
 ในโรงเรียน และคณะสงฆ์อำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดอำนาจเจริญ ทำให้จังหวัดอำนาจเจริญ
 ได้รับการยอมรับทั่วไป ถึงความสำเร็จในการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และ
 ได้มีผู้มาเยี่ยมชม และศึกษาการพัฒนาหมู่บ้านตามอำเภอต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2539 เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นปีที่ 50 เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นราชสักการะแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดอำนาจเจริญ ได้ดำเนินการตามโครงการพัฒนาตำบลแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองเฉลิมพระเกียรติ ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย คัดเลือกตำบลแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองดีเด่น จังหวัดละ 1 ตำบล จังหวัดอำนาจเจริญ ได้พิจารณาคัดเลือกตำบลพระเหลา อำเภอนาเยีย เป็นตำบลแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองที่มีผลการพัฒนาดีเด่น และได้เข้ารับโล่รางวัล ในการประชุมสมัชชาอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทองแห่งชาติ ประจำปี 2539 เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2539

แนวคิดและแนวทางสร้างหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง จังหวัดอำนาจเจริญ

การสร้างหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ของจังหวัดอำนาจเจริญ มีมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งหมู่บ้านที่มีลักษณะการพัฒนาแบบเดียวกับหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง โดยธรรมชาติมีอยู่แล้ว ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทองของจังหวัดอำนาจเจริญ มีตัวอย่างที่จะศึกษาดูแบบ และนำไปขยายผลได้มากขึ้น และเข้าไปปรับปรุงพัฒนาให้หมู่บ้านเหล่านั้น มีการพัฒนาตามอุดมการณ์เต็มรูปแบบดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้เป็นแกนนำหลักในการพัฒนาอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ในจังหวัดอำนาจเจริญด้วย

แนวทางการสร้างหมู่บ้านตามอุดมการณ์ของจังหวัดอำนาจเจริญ จะใช้วิธีการฝึกอบรมผู้นำหมู่บ้าน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำโดยธรรมชาติ รวมทั้งชาวบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง ตามหลักสูตรการอบรมพัฒนาจิตใจ เพื่อการพัฒนาชนบท (ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดต่อไป) จำนวนประมาณรุ่นละ 150-200 คน นอกจากนี้ยังดำเนินการฝึกอบรมข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่อีกด้วย ทั้งนี้การพัฒนาหมู่บ้านของจังหวัดอำนาจเจริญ ยังต้องมีการเตรียมการและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนการฝึกอบรมและภายหลังการ-

ฝึกอบรม โดยมีแนวคิดและแนวทางการสร้างหมู่บ้านตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ดังต่อไปนี้⁴

1. การพัฒนาประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน

การพัฒนาเป็นเรื่องของประชาชน ที่จะพัฒนาตนเอง โดยประชาชนเอง และเพื่อประชาชน เป็นเรื่องของคนแต่ละคน ในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละสังคมที่จะตื่นขึ้นมาวิเคราะห์ตนเอง สังคมของตนเอง แล้วหาทางแก้ไขด้วยตนเอง เพื่อตนเอง ชนบทจะต้องถูกพัฒนาโดยคนชนบท เพื่อคนชนบท เพราะไม่มีใครจะรู้ปัญหาได้ดีเท่าคนในพื้นที่ของเขาเอง รัฐโดยข้าราชการควรจะทำหน้าที่แสวงหามรรควิธีในการปลุกเร้าให้ประชาชนได้เห็นสภาพปัจจุบันและปัญหาอันจะก่อให้เกิดอันตรายแก่คนชนบท ปลุกจิตสำนึกพี่น้องชาวชนบทให้ตื่นขึ้นร่วมกันต่อสู้ป้องกัน แก้ไข ชับไล่ สิ่งเหล่านั้นให้สูญสิ้นไป เพื่อให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านได้มีความสุขซึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยรัฐบาลเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือด้านปัจจัยที่จำเป็นเท่านั้น

รัฐบาลไม่ควรใช้งบประมาณอันมหาศาลทุ่มเทลงพัฒนาชนบท เพียงเพราะได้วิเคราะห์วิจัย มีข้อมูลพร้อมว่า ประชาชนอดอยาก ยากจน ขาดแคลน จึงต้องให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือคนที่มีจิตใจที่เหนื่อยหน่ายทิวโหล ท้อแท้ สิ้นหวัง มัวเมาในอบายมุข ซึ่งก็คงไม่แตกต่างอะไรกับการให้อาหารกับทหารที่ขาดแคลนขวัญและกำลังใจ ไปต่อสู้ข้าศึกศัตรูหรือการให้อาหารแก่คนที่ท้อแท้ ทิวโหล ได้กินเพื่อประทังชีวิต โดยที่ได้ปลุกเร้าให้คิดจะสู้ ยังอยู่ในสภาพท้อแท้ สิ้นหวัง เหนื่อยหน่ายต่อไป ไม่พร้อมใจที่จะลุกขึ้นมาแก้ไขต่อสู้เพื่อตนเองในแนวทางที่ถูกต้อง ก็ไม่มีวันที่เขาจะชนะได้ พึ่งตนเองได้ คงต้องมีพฤติกรรมพึ่งพา คอยรับการสงเคราะห์จากผู้อื่นเรื่อยไป เปรียบเสมือนหน้าลงในหม้อที่รั่วซึม ก็ไม่มีวันที่น้ำจะเต็มตมได้

⁴รายละเอียดโปรดดู คณะกรรมการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจเพื่อการพัฒนาชนบท วิทยาลัยครูอุบลราชธานี, คู่มือการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ เพื่อการพัฒนาชนบท. (กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์, 2528) หน้า 90-102.

บนความเชื่อว่า ประชาชนทุกคนในทุกหมู่บ้าน ในทุกชุมชน ต้องการพัฒนาไปสู่ความสงบสุข และประชาชนทุกคนในทุกหมู่บ้าน มีศักดิ์ศรีและรักษาศักดิ์ศรีของตนเองและของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นธรรมชาติหรือธรรมชาติของคน และธรรมชาติดังกล่าวนี้ควรจะได้นำมาเป็นเงื่อนไขในการปลูกเร้าให้ประชาชนลุกขึ้นร่วมกันพัฒนาตนเอง โดยการสร้างหมู่บ้านพัฒนาแกนนำขึ้นและผลกระทบที่ตามมาคือ หมู่บ้านใกล้เคียง เกิดความอยาก ต้องการพัฒนาตนเอง เกิดการแข่งขันเอาอย่างกันขึ้น ทางราชการเพียงแต่ไปช่วยกระตุ้นเร้าเร้า ขึ้นนำเล็กน้อย ชาวบ้านก็สามารถร่วมกันพัฒนาตนเองได้

2. ต้องพัฒนาคนที่จะไปพัฒนาชนบท

ในปัจจุบันเราเชื่อมั่นว่า ประชาชนต้องการและพร้อมที่จะพัฒนาตัวเอง แต่ไม่ทราบว่าจะเริ่มอย่างไร ใครจะเป็นผู้นำในการเริ่มต้น ในระหว่างชาวบ้านเองก็มีภูมิปัญญาเท่า ๆ กัน จึงไม่มีใครนำใครได้ ไม่มีใครกล้าริเริ่ม จึงต่างคนต่างอยู่ปล่อยไปตามมีตามเกิด การสร้างผู้นำชาวบ้านจึงจำเป็นต้องเป็นในเบื้องต้น และก่อนที่จะสร้างผู้นำชุมชนด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องพัฒนาคน "ความเป็นผู้นำ" ในคนที่จะไปสร้างความเป็นผู้นำแก่ชาวบ้านก่อน ดังนั้นควรมีการฝึกอบรมผู้นำแบบเข้มสำหรับข้าราชการในหน่วยงานพัฒนาของกระทรวงหลัก ในทุกระดับอย่างรีบด่วนและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในระดับปฏิบัติการที่สัมผัสกับประชาชนโดยตรงต้องมีความเป็นผู้นำ มีอุดมการณ์ของนักพัฒนาชนบท และมีวิธีการที่เหมาะสมที่จะไปชี้นำประชาชน ดังนั้นในแต่ละจังหวัดควรมีการฝึกอบรมผู้นำแก่ข้าราชการในระดับจังหวัด โดยมีศูนย์ดำเนินการ โดยเฉพาะดำเนินการอย่างจริงจัง ไม่ปล่อยให้ต่างคนต่างทำตามคำสั่งของหน่วยเหนือ เพื่อใช้งบประมาณในแต่ละปีให้ผ่าน ๆ ไป การฝึกอบรมผู้นำแก่ข้าราชการที่จะไปร่วมกับประชาชนต้องจัดไว้เป็นหลายระดับ หลายหลักสูตร เมื่อผ่านหลักสูตรในแต่ละระดับก็กลับไปปฏิบัติงานในหน่วยที่สังกัด เมื่อปฏิบัติงานได้ผลดีก็สามารถเข้าอบรมในหลักสูตรที่สูงขึ้นไป สิทธิประโยชน์จากการได้รับการฝึกอบรมและการปฏิบัติงานก็ตามมาด้วย ไม่ปล่อยให้ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างอยู่ดังเช่นในปัจจุบัน

3. ไม่ต่างคนต่างทำ

ภาวะที่ทำให้การพัฒนาชนบทของประเทศไทยล้มเหลว สูญเงินงบประมาณนับแสนล้านบาท ต้องได้รับการพัฒนาโดยรัฐบาล คือ การที่หน่วยงานพัฒนาชนบทได้กระจายอยู่ ในกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ มากมาย และต่างคนก็ต่างทำ โดยคิดว่าของตนก็ถูกต้อง ยึดมั่นถือมั่นในอัตรา บางหน่วยงานถึงกับเอาหมู่บ้านเข้าอยู่ในสังกัด หมู่บ้านนั้นของหน่วยงานนั้น หมู่บ้านนี้ของเรา หมู่บ้านนั้นของเขา โดยลืมไปว่า ประชาชนในหมู่บ้านในชนบท ไม่มีสังกัด ไม่มีกรม กอง ไม่มีกระทรวง ก่อนที่ข้าราชการจะลงไปสู่หมู่บ้าน เพื่อการชี้แจง ควรไปในนามของ นายอำเภอ จังหวัด ประเทศ ที่มีหนึ่งเดียว เลิกยศ ถดมานะ ละพิธี ร่วมมือกันอย่างจริงจังและจริงจังดังเช่น การดำเนินการตามโครงการโคธราชพัฒนา ซึ่งนับว่าเป็นตัวอย่างของการประสานงานเพื่อพัฒนาชนบทในแนวทางที่ถูกต้องที่น่าจะ ได้ยึดถือเป็นตัวอย่าง

ในปัจจุบันแม้จะมีการจัดองค์กรร่วมระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน แต่ด้วยความไม่เป็นจริงแล้ว ยังมีการดำเนินงานที่ไม่เป็นหนึ่งเดียวแต่อย่างใดและยังไม่มี การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่จะลงดำเนินงานในพื้นที่ร่วมกัน และลงไปดำเนินงานร่วมกัน เช่น ในที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด (กพจ.) ก็เป็นการประชุมหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการต่าง ๆ เพื่อฟังนโยบาย เพื่อรับนโยบายไปสั่งการให้ปฏิบัติ โดยต่างคนต่างปฏิบัติในระดับหมู่บ้าน จึงมักปรากฏให้เห็นเสมอในหมู่บ้านเป้าหมายที่หลายหน่วยงานลงไปดำเนินการพร้อมกัน ผู้นำคนเดียวกันต้องไปฝึกอบรมถึงปีละ 4-5 ครั้ง จนไม่เป็นอันทำมาหากิน ข้อเท็จจริงเหล่านี้พิสูจน์ได้ที่หมู่บ้านในชนบทเกือบทุกหมู่บ้าน เพื่อให้การฝึกอบรมข้าราชการได้ผลอย่างแท้จริง จึงควรมีสวนย์ฝึกอบรมที่ดำเนินการโดยนักฝึกอบรมและมีเครื่องมือและสื่อต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงในระดับจังหวัด

4. โรงเรียนเป็นที่พึ่งทางปัญญาของประชาชน

อุดมการณ์ของการศึกษาเพื่อมวลชน หรือการศึกษาเพื่อชีวิตจะบรรลุไม่ได้ หากประชาชนในแต่ละหมู่บ้านยังมีความเข้าใจว่า โรงเรียนเป็นของรัฐ โรงเรียนเป็นของครู ในขณะที่เดียวกันครูในโรงเรียนก็ยังมีความคิดแคบ ๆ ว่า โรงเรียนของรัฐที่จะต้องจัดสอนเด็กตาม

หลักสูตร โดยมีครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ชาวบ้านไม่เกี่ยว บรรยากาศของความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นไปตามกฎหมาย ชาวบ้านมีหน้าที่ส่งลูกหลานเข้าเรียนตามเกณฑ์ ครูมีหน้าที่สอนตามหลักสูตร จะพัฒนาหรือจะทำอะไรก็ต้องรองบประมาณจากรัฐ

ในความรู้สึกของประชาชน และครูจะต้องตรงกันว่า โรงเรียนเป็นของประชาชน จะต้องร่วมกันพัฒนาโดยประชาชน เพื่อประชาชน เป็นโรงเรียนของหมู่บ้าน ครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ประชาชนทุกคนจะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการดำรงอยู่ ความเจริญ ความเสื่อม ของโรงเรียน ถือเป็นภารกิจร่วมกันที่จะให้การศึกษาแก่ลูกหลานของชาวบ้านและประชาชนในหมู่บ้าน ภารกิจของโรงเรียนไม่ได้มีเพียงแต่การจัดการเรียนการสอนแก่เยาวชนในโรงเรียนเท่านั้น โรงเรียนต้องเป็นสถาบันที่นำในการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของหมู่บ้าน โรงเรียนจะต้องให้บริการทางวิชาการและวิชาชีพแก่ประชาชนของหมู่บ้าน ในระดับหมู่บ้านแล้ว โรงเรียนเป็นสถาบันเดียวที่มีผู้ทรงคุณวุฒิมากที่สุด และเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมในระบบมาแล้ว คือ ครู โรงเรียนจึงควรจะเป็น "ผู้นำทางปัญญา" หรือเป็นที่พึ่งทางปัญญาของประชาชน ทำหน้าที่ทั้งในระบบ คือ การสอนนักเรียนและให้การศึกษาออกโรงเรียนแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ปัญหาในโรงเรียนที่เกิดขึ้นย่อมโยงใยมาจากบ้าน แต่ถ้าชาวบ้านซึ่งเป็นผู้นำที่มีความใกล้ชิดเด็กมากกว่าครู ได้เข้าใจ ร่วมรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะแก้ไขได้โดยด่วน

5. วัดเป็นที่พึ่งทางวิญญาณของประชาชน

ในชนบท โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนส่วนใหญ่มักจะนับถือศาสนาพุทธ ถึงร้อยละ 98 และมีวัดแทบทุกหมู่บ้าน แต่แนวโน้มที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งในขณะนี้คือ ประชาชนคนนับถือพุทธศาสนากันตามบรรพบุรุษเป็นส่วนใหญ่ การบวชเป็นการบวชตามประเพณี คนบวชเรียนน้อยลง ในหน้าออกพรรษาขาดแคลนพระจำวัด และที่เห็นได้ชัดอย่างยิ่งคือ ขาดแคลนพระที่มีความรู้ในพระศาสนา พระสูตร พระวินัยอย่างแท้จริง พระนักเทศน์ที่จะเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ได้รับความรู้ตามพระไตรปิฎกหายากขึ้นทุกวัน สิ่งเหล่านี้ทำให้วัดไม่ได้ทำหน้าที่ของวัดอย่างแท้จริง เช่นในอดีต เมื่อยุคที่วัดเป็นที่ "บวชเรียน" ซึ่งผู้ที่บวชจะต้องเรียนพระธรรมวินัยให้แตกฉาน พร้อม ๆ กับการฝึกวิชาชีพบางอย่างและจริยธรรมพร้อม ๆ กันไปด้วย เรียกได้ว่า วัดเป็นที่พึ่งทางปัญญาและทางวิญญาณของประชาชน ถือเป็น

สถาบันที่ให้การศึกษอบรมแก่ประชาชน เป็นแหล่งที่สร้างสรรค์และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของ สังคม พระสงฆ์เป็นดวงตาของประชาชน

ในหมู่บ้านวัดเป็นองค์กรที่ประชาชนให้ความเลื่อมใส ศรัทธา ในระดับสูงและ ลึกซึ้งระหว่างพระกับชาวบ้านมีช่องว่างอยู่น้อย และวัดเป็นสมบัติของประชาชนที่เกิดขึ้นด้วยพลัง เลื่อมใสพร้อมที่จะนับถือ และปฏิบัติตาม การพัฒนาชาวบ้านโดยผ่านวัดจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะเป็นมาแล้ว และเป็นกิจของสงฆ์โดยตรงที่จะต้องเป็น "ที่พึ่งของประชาชน" หรือ สงฆ สรรณ คจฉามี นั่นเอง ดังนั้นหากได้ฟื้นฟูบทบาทของวัดให้ได้มีส่วนนำในการให้การศึกษแก่ ประชาชนทั้งในทางธรรม อันได้แก่ปริยัติธรรม และทางโลก อันได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่และ การศึกษานอกระบบ และสร้างความเป็นผู้นำแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่อเป็นผู้นำพัฒนาแล้ว วัดก็จะ สามารถเป็นที่พึ่งทางปัญญาและทางวิญญาณของประชาชนได้อย่างแท้จริง ประชาชนก็จะไม่ได้ นับถือศาสนาและหลงใหลในเปลือกนอกของศาสนา ไม่เข้าถึงธรรมะอันเป็นแก่นแท้ของศาสนา อย่างแท้จริง

6. ขจัดความท้อแท้สิ้นหวัง

มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพกำลังคนในชนบท ซึ่งเป็น ปัญหาด้าน "ความคิด จิตใจ" ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่มีอยู่ในจิตสำนึกของผู้ที่จะไปพัฒนา หมู่บ้าน และชาวบ้านในลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ ความท้อแท้สิ้นหวัง เช่น

- การดูถูกอาชีพของตนเองของชาวบ้าน ไม่พอใจและภูมิใจในสถานะภาพของ ตนเอง ถ้ามีโอกาสทิ้งไร่นาสู่อาชีพอื่นที่ดีกว่า ก็จะเลิกในทันที
- ชาวบ้านจะมีจิตสำนึกอยู่เสมอว่า คนอื่นจะดูถูกว่าโง่เขลาหรือต่ำต้อย จึงมัก จะได้ยินจากปากชาวบ้าน "บ่นทุกข์บ่นยาก" ให้ได้ยินเสมอ
- สิ่งเลวที่จะรับหน้าที่ผู้นำ ถ้าหากที่จะหาผู้นำที่ดีได้ ชาวบ้านจึงมักเลือกบุคคล ที่มีทรัพย์สิน มีอำนาจทางสังคมที่ดีกว่าตนเป็นผู้นำ และมีความหวังว่าผู้นำเหล่านี้จะอุปถัมภ์ตนได้
- มีการพึ่งพาธรรมชาติสูง และเคยพึ่งพาได้ในอดีตจนเคยตัว เมื่อทรัพยากร ธรรมชาติลดลง พึ่งพาได้น้อยจึงโทษธรรมชาติ ฝนแล้ง ขาดน้ำ ดินไม่ดี คนอื่นไม่ดี ไม่รวมมือ

ฯลฯ ขาดความรู้ ความสามารถ ที่จะนำมาใช้ในการแก้ไข ควบคุมธรรมชาติ จึงท้อแท้ ถดถอย เบื่อหน่าย หวังพึ่งการเสี่ยงโชค หันเข้าหาอบายมุข ดื่มเหล้า เล่นการพนัน รอโชคชะตา ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นแนวความคิดหรือพฤติกรรมที่เป็นมิจฉาทิฐิ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคนอย่างยิ่ง ทั้งที่ประเทศไทยไม่ว่าภูมิภาคใด ๆ ซึ่งมีทรัพยากรอยู่อย่างมากพอ แม้แต่ในภาคอีสานที่ยังมีฝนตกให้น้ำท่วมได้ทุกปี น้ำยังไหลในแม่น้ำชี แม่น้ำมูล อยู่ชิวนาตาปี น้ำใต้ดินยังมีทุกหนทุกแห่ง พร้อมทั้งจะถูกนำมาใช้ แม้จะอยู่ลึกในบางท้องที่ แต่ถ้าน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติถูกควบคุม เก็บกักก็ทำให้น้ำใต้ดินสูงขึ้นทันที่อย่างกว้างขวาง ที่ดินก็มีมากมายและพร้อมที่จะปลูกพืชใด ๆ ก็ได้ ถ้ามีน้ำเพียงพอให้ปุ๋ยให้ถูกต้องอย่างคนที่มีความรู้และแนวความคิดที่ถูกต้อง ดังตัวอย่างความสำเร็จที่ปรากฏให้เห็นได้อยู่ทั่วไปว่า ถ้ามีจิตใจมุ่งมั่นขยันขันแข็งไม่ท้อแท้สิ้นหวังและมีความคิดในทางที่ถูกต้องแล้ว ความมั่นคงและมั่งคั่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีขึ้นได้โดยง่าย

7. การพัฒนาวิถีชีวิตของประชาชนคือ การพัฒนาวัฒนธรรม

วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของคนในแต่ละถิ่นแต่ละที่ที่แตกต่างกัน แต่ก็มีส่วนร่วมกัน และสิ่งเหล่านี้ก็คือ กิจกรรมชีวิตของมนุษย์ทุกด้านนั่นเอง การพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์คือ การพัฒนาวัฒนธรรมมนุษย์คือ ผู้ที่จะไปสร้างสรรค์วัฒนธรรม ส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนาวัฒนธรรม การพัฒนาวัฒนธรรมจึงต้องเริ่มด้วยการทุ่มเทด้วยการพัฒนา "คน" ให้คนมีความรู้ ความคิดที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การกระทำ หรือ การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม พุทธิ ชาติ เล่นดี คิดดี เขียนดี กินดี อยู่ดี ไปดี มาดี ฯลฯ เมื่อคนดีแล้ว สังคมและสิ่งแวดล้อมก็สงบสุข นั่นคือ มีวัฒนธรรมอันดีงาม ดังนั้นจึงควรได้มุ่งพัฒนาคนเพื่อพัฒนาสังคมใช้การพัฒนาวัฒนธรรมนำการพัฒนาประเทศ ทุ่มเทอย่างจริงจัง จริงใจ และฐานทางวัฒนธรรมอันแนบแน่น พันของชาติไทยก็มีอยู่แล้วอย่างแนบแน่นในทุกหมู่บ้าน คือ พระศาสนา

8. การพัฒนาสิ่งแวดล้อมคือ การพัฒนาวัฒนธรรม

สิ่งแวดล้อมกับชีวิตคนเป็นความสัมพันธ์ที่แยกกันไม่ได้ การมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในสังคมโดยละเลยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมย่อมกระทำไม่ได้ ในทำนองเดียวกันการมุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยละเลยการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนก็ย่อมเป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกัน

สิ่งแวดล้อมเป็นความรับผิดชอบของคนทุกคนในสังคม เพราะคนมีส่วนในการสร้างสรรคหรือทำลายสิ่งแวดล้อม และผลที่บังเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมที่ดีหรือเสื่อมโทรมนั้น จะต้องมีผลกระทบต่อชะตากรรมของคนในสังคมนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น การพัฒนาอนุรักษ์และส่งเสริมสิ่งแวดล้อมให้ดี จึงเป็นการกิจานในชีวิตหรือวิถีชีวิตของคนทุกคน ซึ่งก็คือ วัฒนธรรม นั้นเอง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมจะมีประสิทธิภาพไม่ได้เลย หากไม่ได้ได้รับความร่วมมืออย่างจริงจัง และจริงจังจากคนในสังคม ถ้าคนในสังคมตระหนักหรือมีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนาสิ่งแวดล้อมในสังคมของเขา ร่วมกันแล้ว แน่แน่นอนที่สุดเมื่อสิ่งแวดล้อมดีก็จะช่วยให้วิถีชีวิตดีไปด้วย และสิ่งแวดล้อมนั้นเองแสดงถึงความมีวัฒนธรรมสูงหรือต่ำของสังคมมนุษย์

9. เลิกการสงเคราะห์แต่ให้ความเอื้อเพื่อเกื้อกูล

การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจกรรมระดับหมู่บ้านเชื่อว่า จะดีไป แต่ต้องให้มากขึ้นอย่างมีเงื่อนไข ใช้เงินหรือวัสดุสิ่งของ เป็นเครื่องต่อรองให้ประชาชนพัฒนาจิตใจ ร่วมมือกลมเกลียวกันพัฒนาตนเองกันมากขึ้น หมู่บ้านใดมีความร่วมมือประสานใจกันได้มาก รัฐควรสนับสนุนมาก หมู่บ้านใดเฉื่อยชา ลิ่นหวังก็เข้าไปกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดความอยาก ความต้องการจึงให้เลิกใช้แนวคิดที่ว่า ประชาชนขาด ไม่มี ยากจน น่าสมเพทเวทนา น่าสงสาร ซึ่งจะเป็นการสร้างความอ่อนแอให้แก่ประชาชน การเอื้อเพื่อเกื้อกูลควรจะทำให้เกิดความฮึกเหิม ฮึดสู้ เพื่อขับไล่ความยากจน ท้อแท้ลิ่นหวัง ไม่ใช่ไปส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทอยากจน

สิ่งที่ต้องการให้ความเกื้อกูลคือ บุคลากรด้านต่าง ๆ เช่น ช่างเทคนิค นักวิชาการ เกษตรและสหกรณ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำในหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาจิตใจแล้ว เข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูลชาวบ้าน ควรเลิกให้เงินงบประมาณ แต่ควรจัดหาวัสดุให้โดยรัฐ ในขณะเดียวกัน

ก็ต้องควบคุมการส่งเคราะห์แบบให้เปล่าโดยเอกชน ต้องผ่านองค์กรของรัฐบนเงื่อนไขหลักเกณฑ์เดียวกัน

การเอื้อเพื่อเกื้อกูลที่ชาวบ้านต้องการและได้มาอย่างมากคือ การเสริมพลังใจ หมู่บ้านใดทำดีต้องเชิดชูยกย่องให้เป็นตัวอย่าง ดังเช่น สำนักนายกรัฐมนตรีนำไปยกย่องการพัฒนาต่าง ๆ ทางโทรทัศน์ เป็นต้น หรือจัดในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ไปพบปะผู้นำ จัดคนไปศึกษาดูงานที่หมู่บ้าน จัดชุมนุมผู้นำ เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จัดนิทรรศการในโอกาสสำคัญ ฯลฯ ทั้งนี้มุ่งไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความสงบและเป็นสุข

10. ต้องติดตามผล ไม่ทำแล้วทิ้ง

จากข้อสรุปจากผลการวิเคราะห์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สรุปได้ว่าการพัฒนาชนบทตามรูปแบบปกติไม่บรรลุเป้าหมาย โดยสรุปว่าวิธีดำเนินการพัฒนาชนบทเท่าที่ทำกันมาแล้วมีลักษณะดังนี้คือ

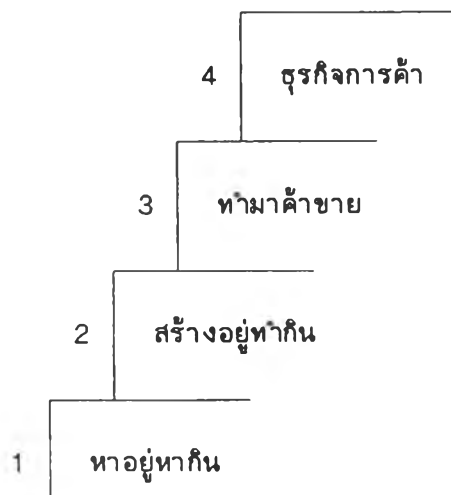
1. การจัดสรรงบประมาณจากส่วนกลางสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น
2. ส่วนกลางกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมให้ชนบทดำเนินการตาม
3. กิจกรรมหรือโครงการจะเป็นทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ
4. มีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้เข้าดำเนินการและควบคุมการทำงานของประชาชนในชนบท
5. เมื่อพัฒนาสิ่งใดแล้วจะ ไม่มีการดำเนินการต่อเนื่องหรือติดตามผลคุ้มค่ากับการลงทุน มีลักษณะ "ทำแล้วทิ้ง"⁵

⁵อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 101.

การพัฒนาชนบทในบทบาทของรัฐบาลหรือข้าราชการจึงไม่ควรอยู่ในบทบาทของผู้ "ไปทำให้" แต่ต้องเป็นการใช้หลักประชาชนพัฒนาวิถีชีวิตของประชาชน รัฐให้การสนับสนุนเกื้อกูลตามวิถีทางของราชการ เช่น อำนวยความสะดวกในด้านพิธีการทางราชการ สนับสนุนทางด้านวิชาการ ช่างเทคนิค วัสดุอุปกรณ์ให้ประชาชนนำไปดำเนินการพัฒนาวิถีชีวิตของพวกเขาเอง ร่วมกัน ผลการกระทำที่เกิดขึ้นในทางวัตถุ จะเป็นผลความพยายามร่วมมือ อันแสดงถึงระดับการพัฒนาจิตใจของแต่ละหมู่บ้าน สิ่งที่เกิดขึ้นจะเป็นสมบัติของประชาชนหวงแหนและทะนุบำรุงรักษา ร่วมกัน ไม่ใช่ของหลวง การกระตุ้นปลุกเร้าให้ประชาชนลุกขึ้นมาช่วยแก้ปัญหาและการเกื้อกูลให้กำลังใจ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เลิกให้ข้าราชการไปดำเนินการ ไปพัฒนาชนบทในลักษณะของการทำแล้วทิ้ง เสียที่

ยุทธวิธีการพัฒนา เศรษฐกิจในหมู่บ้าน

การพัฒนาหมู่บ้าน ในชนบทก็เพื่อให้ชาวชนบทสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งกรณีหมู่บ้านในชนบทหากมองจากสภาพที่เป็นอยู่โดยส่วนรวมแล้ว อาจแบ่งระดับตามพฤติกรรมทางเศรษฐกิจได้ 4 ระดับ คือ

ในการพัฒนาหมู่บ้านตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง จะต้องพัฒนาให้ประชาชน หนีให้พ้นจากระดับที่ 1 ให้จงได้ ประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 80 จะต้องม้ศักยภาพสูงพอที่จะ สร้างอยู่ทำกินบนฐาน หรือแก่นแกนของตนเองคือ การเกษตรกรรม สร้างอยู่ทำกินให้มีพออยู่พอกิน ในพื้นที่ดินของตนเอง มีเหลือขายเป็นรายได้ โดยพึ่งพาทายนอกน้อยที่สุด เฉพาะปัจจัยที่เป็นผลผลิต จากเทคโนโลยีระดับสูง ที่ชาวบ้านไม่สามารถมีหรือผลิตเองได้ ไม่ผลักดันชาวบ้านก้าวข้ามขึ้นจาก หาอยู่หากิน สู่การทำมาค้าขาย หรือผลิตเพื่อขายเลยในทันที อันอาจจะนำไปสู่การสร้างหนี้สิน การพึ่งพานายทุน หนีจากฐานไร่นา สู่ตลาดแรงงานราคาถูก ๆ เข้าสู่สภาวะทันสมัยแต่ไม่พัฒนา หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า "พัดเอาไร่อานาหนี" หรือ "พัดเอาคนหนีจากนา" ไม่ใช่การพัฒนา

ในระดับที่จะให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ไปให้ถึงเบื้องต้น แรกนี้ คือ การพัฒนา ให้ :-

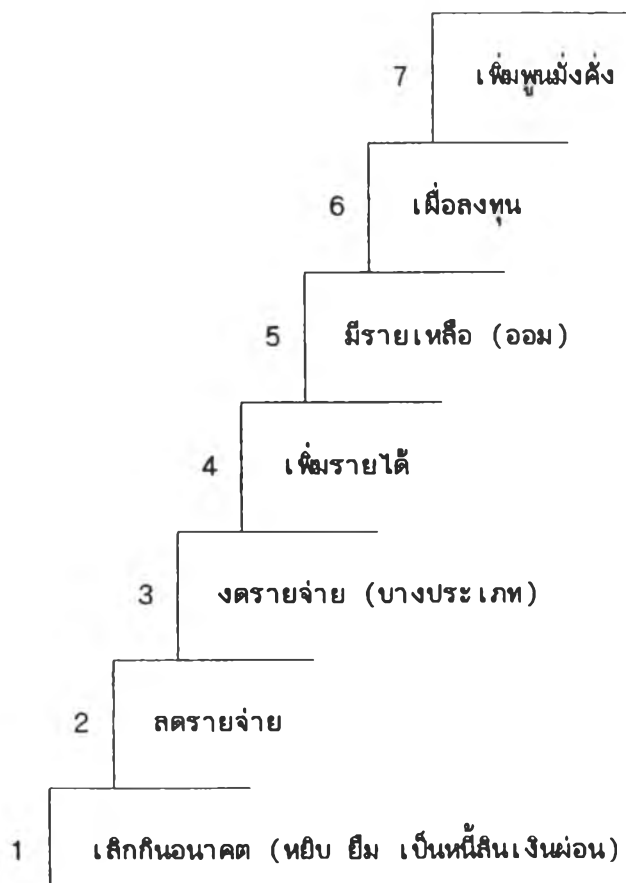
- ในน้ำมีปลา... ขุดบ่อเลี้ยงปลา
- ในนามีข้าว... ทำนาให้ได้ข้าวพอกิน
- ในเล้ามีเบ็ด - ไก่... เลี้ยงเบ็ด - ไก่ฯ ควบคุมโรคได้
- ในไร่ - สวนมีพืชผักและไม้ผล - ปลูกผัก - ไม้ผล ไม้ยืนต้นฯ
- ในคอกมีหมู - วัว - ควาย... เลี้ยงวัว-ควาย-หมูฯ
- อยากรวยก็ต้องร่วมกันซื้อรวมกันขาย... รวมกลุ่มแบบต่าง ๆ
- อาชีพรอง - อาชีพเสริม...

เมื่อสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ตามลักษณะกิจกรรมดังกล่าวแล้ว การค้าขายหรือทำมา ค้าขาย ก็จะเริ่มขึ้นจากการขายของเหลือกินเหลือใช้จนพัฒนาไปสู่การทำมาค้าขาย ตามระดับ ศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งในระดับทำมาค้าขายนี้ อาจมีเพียงร้อยละ 5-20 ของคนในหมู่บ้าน

ชาวบ้านที่เฉลียวฉลาด อาจจะทำธุรกิจย่อย ๆ ในหมู่บ้านเป็นคนพัฒนา ศักยภาพถึงระดับสุดท้าย ซึ่งจะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารและการจัดการ ใน ระดับนี้อาจมีร้อยละ 1-5 ของคนในหมู่บ้าน เป็นต้น

การพัฒนาหมู่บ้านจะมุ่งเน้นให้คนแต่ละคนพัฒนาตนเอง ครอบครัวของตนเอง ให้เป็นครอบครัวที่พึ่งตนเองได้ และหลาย ๆ ครอบครัวที่พึ่งตนเองได้นั้นเองคือ หมู่บ้านพึ่งตนเอง หรือพึ่งพาช่วยเหลือกันเอง การพัฒนาสู่ระดับต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วต้องเป็นไปตามธรรมชาติ ตามศักยภาพของคนแต่ละคน

การมีอยู่มีกินจากการสร้างอยู่หากิน เป็นเป้าหมายอันดับแรกของคนในหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ไม่ใช่ "รายได้" ซึ่งเป็นเงิน ชาวบ้านบางครอบครัวแทบจะไม่มีรายได้เลยในแต่ละเดือน แต่หากมีอยู่มีกินอย่างเพียงพอ จากผลผลิตในไร่-นา-สวนผสมของเขา ก็สามารถที่จะมีความสุขได้ในหมู่บ้านผลผลิตที่เหลือกินเหลือใช้ก็นำไปขายเป็นรายได้บ้างตามอัธยาศัย เมื่อเป็นเช่นนี้ การพัฒนารายได้ ที่จะไปสู่ความมั่งคั่งและมั่นคงของชาวบ้านก็จะก้าวไปเป็นขั้น ๆ ตามลำดับ 7 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 คือ การเลิกเป็นหนี้สินแบบกินก่อน ผ่อนภายหลัง ทั้งที่เป็นของจำเป็นและ ถูกมอมเมาให้เป็นความจำเป็น จนมีหนี้สินล่วงหน้าไว้ก่อนหลายเดือน หรือกินอนาคต ซึ่งจะต้อง ใช้คืนในอัตราดอกเบี้ยที่สูง เรียกว่า ซ่อมอดีต แล้วหาปัจจุบัน (0) ไม่พบ ไม่มีทางจะเพิ่มรายได้ ได้เลย

ขั้นที่ 2 คือ การลดรายจ่ายจากความไม่จำเป็นหรือจำเป็นที่ต้องซื้อกินซื้อใช้ เช่น จากอบายมุขต่าง ๆ อาหาร เครื่องใช้ฯ ผลิตเองได้ ก็ผลิตขึ้นมาแทน ลดลงได้ก็ลดลงเรื่อย ๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 คือการงดรายจ่ายที่ไม่ควรจ่ายบางประเภทโดยสิ้นเชิง เช่น งดสูบบุหรี่ งดดื่มสุรา งดซื้อตะโครี ชิง ข่า ใบมะกรูด มะนาว มะพร้าว มะขามหวาน ขุน น้อยหน่า มะม่วง ฯลฯ ซึ่งสามารถปลูกได้เองในไร่-นา-สวน แล้วแต่ลักษณะของแต่ละครอบครัว

ขั้นที่ 4 คือการเพิ่มรายได้ให้พอจ่ายอย่างประหยัด จากผลผลิตที่พอมีเหลือขายเพิ่มขึ้น จากความขยันขันแข็งของคนในครอบครัว

ขั้นที่ 5 คือการเก็บออมในส่วนที่เหลือจากการใช้จ่ายอย่างประหยัด เรียบง่าย เท่าที่ อยู่ในวิสัยที่จะเก็บออมได้ อาจจะทำเฉพาะบุคคล หรือกลุ่มออมทรัพย์แล้วแต่ความเหมาะสม

ขั้นที่ 6 คือการนำเงินที่เก็บออมไว้ มาลงทุนซื้อขายหรือผลิต เพื่อแสวงหากำไร ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการทำมาค้าขาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละคน

ขั้นที่ 7 คือ การเพิ่มผลกำไรและผลผลิต เพื่อความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจ

แนวทางสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจของคนในหมู่บ้านดังกล่าว จะต้อง อยู่บนพื้นฐานของอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และใช้การพัฒนาจิตใจเป็นรากฐาน หรือ แผ่นดินธรรมนำแผ่นดินทอง เป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์อย่างสมดุลย์ระหว่างคนที่มีคุณธรรมกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และวัตถุ โดยผสมผสานกลมกลืน ทั้งนี้ความสมบูรณ์ สมดุลย์ของการ พัฒนาจะมีมากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับระดับความเข้มของอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ในเป็นดวงจิตของคนในหมู่บ้านหรือสังคมนั้น ๆ ซึ่งรายละเอียดในระดับวิธีการและเทคนิคในการ- พัฒนา เรื่องต่าง ๆ ในพื้นที่นั้น มีมากมายเกินกว่าที่จะสามารถกล่าวไว้ ณ ที่นี้ได้หมด

กระบวนการดำเนินการพัฒนาตามอุดมการณ์ฯ ในพื้นที่เป้าหมาย กรณีจังหวัดอำนาจเจริญ

ในจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีการพัฒนาหมู่บ้านอย่างเป็นกระบวนการที่ผสมกลมกลืนประสานงานกันในทุกหน่วยงาน ไม่ต่างคนต่างทำ โดยเป้าหมายแรกและแรงจูงใจที่สุดคือหมู่บ้านในชนบททุกหมู่บ้าน ซึ่งมีกระบวนการดำเนินการหมู่บ้านเป้าหมาย 7 ประการคือ

1. การจัดองค์กร

การจัดองค์กรขึ้นรับผิดชอบการดำเนินงานของจังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีการจัดตั้งมาตั้งแต่ครั้งเป็นจังหวัดอุบลราชธานี ก่อนแยกเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ โดยอาศัยองค์กรพัฒนาชนบทที่มีอยู่เดิมเป็นหลัก ตามหนังสือสั่งการของกระทรวงมหาดไทย แต่ลักษณะพิเศษของจังหวัดอำนาจเจริญ คือ ฝ่ายสงฆ์ได้มีบทบาทในการพัฒนาจิตใจตามอุดมการณ์อย่างสำคัญ จึงมีการแต่งตั้งองค์กรทางฝ่ายสงฆ์คู่ขนานไปกับองค์กรทางราชการ ตั้งแต่ระดับจังหวัดลงไปถึงหมู่บ้าน ดังนี้

1.1 ระดับจังหวัด

จัดตั้งศูนย์ประสานงานส่งเสริมและเผยแพร่อุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ประกอบด้วย

- ฝ่ายอำนวยการ
- ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน คณะกรรมการพัฒนาจังหวัด

เป็นกรรมการ

- เจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานกรรมการฝ่ายสงฆ์

- ฝ่ายดำเนินการ ประกอบด้วย
 - คณะทำงาน มีรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหัวหน้า
 - คณะทำงานฝ่ายสงฆ์ มีรองเจ้าคณะจังหวัดเป็นหัวหน้า
 - คณะวิทยากรมีคณะวิทยากรฝึกอบรมพัฒนาจิตใจเพื่อการพัฒนา

ชนบทจากวิทยาลัยครูอุบลราชธานีเป็นวิทยากรระดับจังหวัด

- ฝ่ายสงฆ์มีพระอาจารย์ถวิล สุนทรชาติ จากสำนักสวนสาม ส. วิทยาลัยครูลำปาง เป็นหัวหน้า

1.2 ระดับอำเภอ

จัดตั้งศูนย์ประสานงานส่งเสริมและเผยแพร่อุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ระดับอำเภอ ประกอบด้วย

- ฝ่ายอำนวยการ
 - นายอำเภอเป็นประธาน คณะกรรมการพัฒนาอำเภอเป็นกรรมการ
 - เจ้าคณะอำเภอ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์
- ฝ่ายดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 2 คณะ คือ
 - คณะทำงานเตรียมประชาชน
 - คณะวิทยากรฝึกอบรม อำเภอละ 6 คน พระ 1 รูป (เป็นอย่าง

น้อย)

1.3 ระดับหมู่บ้าน มีผู้นำสามฝ่ายเป็นกรรมการ (บวร)

- ฝ่ายบ้าน มีกรรมการสภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน เป็นกรรมการ
- ฝ่ายสงฆ์ มีเจ้าอาวาสเป็นประธาน
- ฝ่ายโรงเรียน ครูใหญ่เป็นประธาน

2. การเตรียมข้าราชการและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

เมื่อมีองค์การแล้ว ขึ้นต่อไปคือ การทำความเข้าใจกับข้าราชการพระสงฆ์ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และนโยบายแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจนตรงกัน

ในระดับจังหวัด มีการประชุมหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด นายอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ ผู้นำองค์กรเอกชนฯ มีผู้ว่าราชการจังหวัดชี้แจงนโยบาย จุดประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการ คณะวิทยากรจากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งรายละเอียดในเนื้อหาสาระของอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง โดยจังหวัดได้เชิญสมาชิกสภาจังหวัด เข้าร่วมรับฟังในการประชุมด้วย

ในระดับอำเภอ จัดให้มีการประชุมข้าราชการ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสทุกวัดเข้าร่วมประชุม

ในการประชุม นอกจากเป็นการทำความเข้าใจอุดมการณ์ฯ แล้วทั้งในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ ยังเป็นการสั่งการและมอบหมายภารกิจแก่กรรมการและผู้นำองค์กร เจ้าคณะอำเภอตำบล เจ้าอาวาสวัด เพื่อรับหน้าที่ไปปฏิบัติด้วย โดยเฉพาะฝ่ายสงฆ์ซึ่งรับมอบหมายให้เตรียมประชาชน การจัดหาค่าใช้จ่ายในระหว่างการฝึกอบรม การจัดรถไปศึกษา ดูงาน การจัดเตรียมสถานที่ฝึกอบรมในหมู่บ้านฯ

3. การเตรียมวิทยากร

ความสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาตามอุดมการณ์ฯ จะมีขึ้นอย่างสมบูรณ์หรือไม่เพียงใด ขึ้นอยู่กับคณะวิทยากรฝึกอบรมที่จะปลูกฝังอุดมการณ์ฯ ดังนั้น วิทยากรจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูง จังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับจังหวัดอุบลราชธานี มีคณะวิทยากรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในหมู่บ้านพัฒนาสังคม คือ ทีมวิทยากรฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ เพื่อการพัฒนาชนบท วิทยาลัยครูอุบลราชธานี เป็นวิทยากรหลัก

ในระดับจังหวัด เป็นผู้ฝึกวิทยากรระดับอำเภอ ๆ ละ 1 ชุด ๆ ละ 6-8 คน และวิทยากรฝ่าย
สงฆ์อีกอำเภอละ 1 รูป แล้ววิทยากรระดับอำเภอไปดำเนินการฝึกอบรมในหมู่บ้านของแต่ละ
อำเภอ โดยมีวิทยากรระดับจังหวัดเป็นผู้คอยช่วยเหลือ

หลังจากฝึกอบรมวิทยากรแล้ว ทางคณะสงฆ์เห็นว่าวิทยากรฝ่ายสงฆ์จะต้องมี
ความสามารถและเทคนิคเพียงพอจึงจะสามารถฝึกอบรมได้ผล จึงได้จัดฝึกอบรมเฉพาะวิทยากร
พระสงฆ์ขึ้นอีกเมื่อวันที่ 21-25 ธันวาคม 2530 ณ วัดเทพมงคล อำเภออำนาจเจริญ โดยมี
องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุบลราชธานี สนับสนุนค่าวัสดุในการจัดทำสื่อการฝึกอบรม ส่วนที่พัก
พระวิทยากรกางกรต และอาหารก็อาศัยการบริจาค และสัทธิของญาติโยมชาวอำนาจเจริญ
วิทยากรฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ของจังหวัดอำนาจเจริญ
จึงมีการเตรียมพร้อมอย่างมีขั้นตอน สามารถดำเนินการฝึกอบรมตามกระบวนการพัฒนาขั้นต้นได้
อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากวิทยากรดังกล่าวแล้ว แต่ละอำเภอยังมีวิทยากรผู้ประสบผลสำเร็จ
อีกจำนวนมาก วิทยากรผู้ประสบผลสำเร็จเหล่านี้ ได้แก่ผู้ที่เอาชนะใจตนเอง เลิกละจากการทำ
ความชั่ว เช่น นักเลงการพนัน ผู้ติดยาเสพติด นักเลงสุราฯ ซึ่งเคยก่อความเดือดร้อนแก่
ชาวบ้านในอดีตเมื่อผ่านการฝึกอบรมแล้ว ได้เกิดจิตสำนึกและกลับตัวเป็นผู้นำในทางที่ดีงาม
และอีกประเภทหนึ่งคือ ผู้ประสบผลสำเร็จในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในทางที่ถูก
ต้องดีงาม ซึ่งก็มีอยู่ในทุกหมู่บ้านในทุกอำเภอ และบุคคลเหล่านี้ก็นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างมาก
ในการพัฒนาอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

4. การเตรียมประชาชน (ผู้นำ)

เนื่องจากผู้ที่จะเข้าฝึกอบรมเพื่อรับการปลูกฝังอุดมการณ์ฯ จะต้องเป็น "ผู้นำ"
ที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่ชาวบ้านได้ จึงต้องคัดเลือกผู้นำเพื่อเข้ารับการอบรม 3 ฝ่าย
(บวร) ดังนี้

4.1 ผู้นำฝ่ายบ้าน (บ) ได้แก่

- ผู้นำโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน
- ผู้นำตามธรรมชาติ มี 2 ประเภท คือ
 - ผู้นำทางบวก ได้แก่บุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือของชาวบ้าน

พ่อบ้าน แม่บ้าน กลุ่มนี้จะ เป็นกลุ่มหลักร้อยละ 80

- ผู้นำทางลบ ได้แก่ นักเลงสุรา นักเลงการพนันฯ กลุ่มนี้โดยปกติจะมีอยู่จำนวนเล็กน้อย แต่มีอิทธิพลมากในหมู่บ้าน ผู้นำโดยธรรมชาติ เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก เพราะเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ การเงิน จิตใจของชาวบ้าน ต้องมีจำนวนมากพอที่จะมีอิทธิพลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในหมู่บ้าน

4.2 ผู้นำฝ่ายวัด คือ เจ้าอาวาสและพระเณรในวัดของหมู่บ้าน หรือผู้นำทางศาสนาอื่น ๆ ในกรณีที่ไม่ใช่หมู่บ้านที่นับถือพุทธศาสนา

4.3 ผู้นำฝ่ายโรงเรียนและหน่วยราชการในหมู่บ้าน ได้แก่ ครูใหญ่และครูในโรงเรียนเป้าหมาย เพราะเป็นผู้ที่ทำงานร่วมกับประชาชนในพื้นที่อย่างใกล้ชิดที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด นอกจากนั้นอาจมีหน้าที่ของส่วนราชการอื่นในตำบลและอำเภออีกจำนวนหนึ่ง

ผู้นำ บวร เหล่านี้จะต้องมีสุขภาพแข็งแรง อายุระหว่าง 17-55 ปี ไม่มีโรคภัยที่เป็นอุปสรรคในการฝึกอบรม จำนวนทั้งหมดรุ่นละ 120-150 คนแต่ไม่ควรจะเกิน 200 คน โดยไม่จำเป็น เป็นคนในหมู่บ้านหรือชุมชนเดียว อาจมีผู้นำหมู่บ้านอื่นเข้ามาร่วม เพื่อผลในการสื่อสารหมู่บ้านของตนก็ได้ ยกเว้นแต่เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ 50-80 หลังคาเรือน อาจจะฝึกอบรมได้พร้อมกันครั้งละ 3-4 หมู่บ้านก็ได้

หมู่บ้านเป้าหมายคือทุกหมู่บ้าน แต่จะดำเนินการกับหมู่บ้านที่พร้อมและอาสาสมัครก่อนผู้นำหมู่บ้านจะต้องเป็นผู้แสดงเจตนาพร้อมที่จะทำการฝึกอบรม ไม่ใช่ชนายอำเภอหรือทางราชการ

5. การฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง

นับเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่ผู้นำจะต้องผ่าน การฝึกอบรมเพื่อปลูกฝัง อุดมการณ์พัฒนา อันเป็นกระบวนการฝึกอบรมที่มีลักษณะ เฉพาะ ไม่เหมือนการฝึกอบรมทั่ว ๆ ไป เรียกว่า "กระบวนการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจเพื่อการพัฒนาสังคม (ชนบท)" อันเป็นกระบวนการ ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาชนบท ที่คณะวิทยากรฝึกอบรมพัฒนาจิตใจเพื่อพัฒนาชนบท วิทยาลัยครู อุบลราชธานีได้ร่วมกันพัฒนา ทดลอง ปรับปรุงแก้ไขมาเป็นเวลายาวนานจากกระบวนการฝึก อบรมเพื่อพัฒนาชุมชนชีวิตใหม่

การพัฒนาตามอุดมการณ์ จะเกิดขึ้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับขั้นตอนกระบวนการและ สาระในการฝึกอบรม และการฝึกอบรมจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่อไปนี้

5.1 วิทยากร หรือ ปฏิบัติการ เป็นคณะบุคคลที่มีความเลื่อมใส เข้าใจใน หลักการและวิธีการอย่างแท้จริง มีความมุ่งมั่น จริงจัง และจริงจัง ที่จะช่วยเหลือประชาชน ใ้พบกับชีวิตใหม่ที่สงบสุข โดยปลอดอบายมุข

5.2 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ต้องได้ผู้นำในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว เข้ารับ การฝึกอบรมตามเป้าหมาย ต้องพร้อมและเสียสละมาพักผ่อนร่วมกันในสถานที่ฝึกอบรมตามเงื่อนไข ของการฝึกอบรม

5.3 สื่อการฝึกอบรม ทั้งที่เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ และสื่อทัศนวัสดุต่าง ๆ ต้องพร้อมเช่น ภาพยนตร์ สไลด์ หนังกระดาษ วีดีโอเทปเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้อง เทปเพลง จอภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ แผ่นโปรงใสต่าง ๆ เนื้อหาต่าง ๆ เทคนิค พิธีกรรม ต่าง ๆ

5.4 สถานที่ฝึกอบรม เป็นสิ่งสำคัญ คณะผู้เตรียมการจะต้องตรวจตราให้เป็น ไปตามหลักการ โดยปกติจะใช้ศาลาวัดหรือโรงเรียนไม่เบียดเสียดจนเกินไป ควบคุมแสงได้ ใช้ฉายสไลด์และแผ่นใสได้ในเวลากลางวัน มีสถานที่บริหารจิต-บริหารกายได้ มีที่พักนอนร่วมกัน ได้ใกล้สถานที่ฝึกอบรมอย่างเพียงพอ กลับไปนอนบ้านไม่ได้

5.5 สถานที่ประกอบเลี้ยง ต้องมีผู้รับผิดชอบต่างหาก โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม จะไม่ต้องไปเกี่ยวข้อง ไม่วิตกกังวลเรื่องกินอยู่ โดยจัดเมนูเวียนผู้ไม่ได้รับการฝึกอบรมเข้ามา ร่วมกันทำอาหารเป็นคุ่ม ๆ สถานที่ฝึกอบรมทุกแห่ง จัดเป็นที่ปลอดอบายมุข

5.6 ที่ศึกษาดูงาน การศึกษาดูงานในหมู่บ้านอื่นที่ประสบผลสำเร็จ มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะได้รับคำตอบยืนยันหลักการและวิธีการจากการพูดการบรรยายของวิทยากรว่าแนวทางในการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม—แผ่นดินทอง เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ไม่เหลือวิธีที่ผู้นำหมู่บ้านที่เข้าฝึกอบรมจะร่วมมือกันทำให้สำเร็จได้ ที่ศึกษาดูงานอาจจะ เป็นองค์กร หมู่บ้าน บุคคล หรือทั้ง 3 อย่างแล้วแต่ความเหมาะสม การศึกษาดูงานจะมีส่วนช่วยกระตุ้น ติดตามผลหมู่บ้านที่ถูกจัดให้เป็นตัวอย่างด้วย ในขณะที่ผู้เข้าฝึกอบรมก็จะไป “พบคำตอบที่หมู่บ้าน”

5.7 เทคนิควิธีการฝึกอบรมเนื้อหาสาระของการฝึกอบรมตามกระบวนการฝึกอบรมทั้งหมดมีกิจกรรมมากมาย ต่อเนื่องกันเป็นกระบวนการตั้งแต่เข้าสู่ศูนย์หรือสถานที่ฝึกอบรม จนถึงวันสุดท้าย ซึ่งใช้เวลาอบรมทั้งหมดอย่างน้อย 3 วัน 3 คืน หรือถ้าเต็มหลักสูตร 4 วัน 4 คืน วิทยากรที่รับบทบาทแต่ละอย่าง จะต้องมีความรู้และความสามารถเพียงพอ ในเทคนิควิธีการฝึกอบรม จึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จ

6. การปฏิบัติพัฒนาต่อเนื่อง

การฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ฯ เป็นการชี้ชัดให้เห็นทุกขบปลูกเราให้กล้าสู้ แล้วให้ความรู้เพื่อกล้าเสี่ยง ทำให้เกิดความรู้ ขจัดความห่อหุ้มถดถอย มั่นใจว่าจะทำได้ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเท่านั้น ในวันสุดท้ายหลังการศึกษาดูงาน จะจัดให้มีการวางแผนพัฒนาตนเอง ครอบครัว และหมู่บ้านของตนเอง โดยแบ่งเป็นกลุ่มหรือคุ่ม และให้มาประกาศต่อที่ประชุมว่าจะพัฒนาอะไรอย่างไรบ้าง เป็นปณิธานหรือพันธะสัญญาที่จะต้องร่วมกันปฏิบัติ

หลังจากการฝึกอบรมจึงต้องลงมือปฏิบัติทันที โดยเริ่มที่ตนเองแพร่สู่ครอบครัว และร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ๆ ในทันที เช่น เลิกการดื่มสุรา สูบบุหรี่ ดินนอนแต่เช้า ทำความสะอาดบริเวณบ้าน ทำรั้วบ้าน ซ่อมถนนหนทาง ขยันขันแข็งในการทำงานอาชีพ ประหยัดออมเงิน สร้างที่อยู่ทำกินแบบไร่ นา สวนผสม การฝึกอบรมเป็นเสมือนการเตรียมชุมชนหมู่บ้านให้พร้อมที่จะรับการพัฒนาเท่านั้น เมื่อประชาชนพร้อมแล้วจึงดำเนินการนำกิจกรรมพัฒนาปกติที่ทางราชการมีอยู่แล้วลงไปส่งเสริมการพัฒนาตนเองของชาวบ้าน เป็นที่พึ่งทางปัญญาแก่ชาวบ้าน กระตุ้นปลุกเร้าให้ชาวบ้านเพิ่มพูนศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น พึ่งตนเอง และร่วมมือกัน

มากขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรีตามอุดมการณ์ฯ การถือกุลเป็นภารกิจของหน่วยงานในระดับอำเภอตามปกติ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการราษฎรร่วมแรงรัฐพัฒนาเป็นการริเริ่มและร่วมมือจากราษฎร สนับสนุนให้ราษฎรร่วมกันวิเคราะห์เคราะห์ทางเลือกในการแก้ปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาด้วยตนเองให้มากที่สุด

7. การติดตามผลและการเสริมแรง

การติดตามผล ถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจจะหาได้ในหลายรูปแบบ เช่น การสนับสนุนวัสดุ เงินงบประมาณ การไปเยี่ยมเยียน ศึกษาดูงาน กระตุ้น บลุกเร้า อบรมด้านอาชีพ อบรมเยาวชน กลุ่มสตรี-แม่บ้าน จัดหาไปศึกษาดูงานหมู่บ้านอื่น เชิญผู้นำไปเล่าประสบการณ์การพัฒนาหมู่บ้าน ประกวดกิจกรรมการพัฒนา นำผลการพัฒนาไปยกย่องทางสื่อมวลชน ฯลฯ

การเสริมแรงหรือการเสริมกำลังใจแก่ผู้นำและชาวบ้าน เป็นเรื่องจำเป็น ซึ่งจะต้องทำต่อเนื่องไประยะหนึ่ง โดยเฉพาะผู้นำฝ่ายลบที่กลับตัวกลับใจ มาเป็นคนดีเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้าน พื้นฐานด้านจิตใจของบุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่ ล้มเหลว พึ่งตนเองไม่ได้ ด้านจิตใจ จึงต้องหาสิ่งเล้าโลมใจ แสวงหาการยอมรับในทางที่ผิด ซึ่งมีโอกาสทำได้ง่ายกว่า การเสริมแรงประดับประดาให้จิตใจเข้มแข็ง เชื่อมมั่นในทางแห่งคุณงามความดี ขยันขันแข็ง ในการทำงาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง บางกรณีจำเป็นต้องเข้าไปช่วยเหลือถึงต้นเหตุ เช่น ครอบครัวแตกแยก หนี้สิน ที่ทำกิน อาชีพ ฯลฯ

การติดตามผลและการเสริมแรง สามารถทำได้ทั้งจากทางราชการและองค์กรเอกชนอื่น ๆ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือ การเสริมกำลังใจกันเองในหมู่บ้าน โดยการนำของผู้นำสามเส้า อันได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน

ส่วนการประเมินผลการพัฒนาว่ามีระดับความสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้น คงกำหนดด้วยเกณฑ์ตายตัวได้ยาก ทั้งนี้อาจจะใช้เป้าหมายของการพัฒนาตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ที่กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้แจ้งให้ทุกจังหวัดดำเนินการ

ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0409/2624 ลงวันที่ 5 มิถุนายน 2530 ตามที่กล่าวมาแล้ว และหนังสือกระทรวงมหาดไทย ด่วนมาก ที่ มท 0311.3/04210 ลงวันที่ 28 ธันวาคม 2538 ที่แจ้งทุกจังหวัดให้พิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ในการคัดเลือกตำบลแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองดีเด่น ตามโครงการพัฒนาตำบลแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองเฉลิมพระเกียรติฯ ที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้น ยังสามารถใช้เครื่องชี้วัดตามความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มาใช้เป็นเครื่องชี้วัดก็ได้ ซึ่งก็เป็นเครื่องชี้วัดที่ได้รับการยอมรับ เชื่อกันทั่วไปและการใช้เครื่องชี้วัดตามความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มาใช้กับการพัฒนาหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทองนี้จะได้กล่าวรายละเอียดและเปรียบเทียบผลในแต่ละหมู่บ้าน ทั้งหมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง และหมู่บ้านอื่น ๆ ทั่วไป ในบทต่อ ๆ ไป

กระบวนการฝึกอบรมตามอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ที่จังหวัดอำนาจเจริญ ดำเนินการอยู่ก่อนปี 2530 และดำเนินการต่อหลังจากที่รัฐบาลประกาศให้เป็นอุดมการณ์ของชาติแล้ว ซึ่งดำเนินการในลักษณะเดียวกัน เพียงแต่ในช่วงหลักเป็นการดำเนินการอย่างเป็นทางการ มีการจัดตั้งองค์กรตั้งแต่ระดับจังหวัด-อำเภอ มีคณะวิทยากรทั้งระดับจังหวัดและอำเภอ โดยมีคณะวิทยากรระดับจังหวัดคอยให้การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดด้วยการฝึกอบรมที่เป็นกระบวนการเฉพาะ เรียกว่า "กระบวนการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจเพื่อการพัฒนาชนบท" มีขั้นตอนของกระบวนการที่คณะวิทยากรฝึกอบรมวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มมาแต่แรก กำหนดไว้แบ่งเป็น 3 ส่วน 6 ชั้น คือ⁶

⁶ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี, สรุปผลการดำเนินงานและแนวทางขยายผลอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง จังหวัดอุบลราชธานี, เอกสารโรเนียวเย็นเล่ม ปี 2535, หน้า 1-2.

1. ปรีชาปฏิบัติ ประกอบด้วย

1.1 ชี้อวดให้เห็นทุกข์

1.2 ปลุกเร้าให้กล้าสู้

1.3 ให้ความรู้เพื่อกล้าเสี่ยง (เอาชนะทุกข์)

2. ปฏิบัติ ประกอบด้วย

2.1 ร่วมมานะ เพื่อนำชัย

2.2 ฝ่าใจมั่นในธรรมะ

3. ปฏิเวธ ประกอบด้วย

3.1 ไม่ลดละ ติดตามผล

ขั้นที่ 1 ชี้อวดให้เห็นทุกข์ คือ ชี้อวดให้เห็นสภาพปัจจุบันและปัญหาที่ปรากฏอยู่ในตัวคนและสังคม เรียกว่า ต้องมองเห็นทุกข์กันเสียก่อนว่าทุกคนกำลังเผชิญทุกข์หรือปัญหา หรือภัยอันตรายอยู่ร่วมกัน ถ้าไม่ร่วมกันแก้ ทุกคนก็จะเผชิญภัยร่วมกัน ทุกข์หรือปัญหาที่ว่านี้ ได้แก่ ความยากจน ความไม่รู้ ความเจ็บไข้ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเสื่อมโทรมของธรรมชาติ ฯลฯ อันมีสาเหตุส่วนใหญ่มาจากคนนั่นเอง

ขั้นที่ 2 ปลุกเร้าให้กล้าสู้ คือ การปลุกเร้าให้ผู้นำร่วมกันตั้งและลุกขึ้นมาสู้เพื่อแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ให้ความรู้เพื่อกล้าเสี่ยง คือ เมื่อมองเห็นตัวปัญหาแล้วจิตใจก็เข้ม มีความพร้อมที่จะต่อสู้ขับไล่ปัญหาแล้ว จึงให้ความรู้และแนวทางในการแก้ปัญหา หรือเอาชนะปัญหา เพื่อให้เกิดความกล้าที่จะเสี่ยงดำเนินการแก้ และวิธีการที่ให้นั้นเป็นวิธีการที่ได้ผลมีผู้ทำสำเร็จแล้ว พิสูจน์ยืนยันได้

ขั้นที่ 4 รวมมานะ เพื่อนำชัย ได้แก่ การนำปฏิบัติร่วมกันตั้งแต่ในระหว่าง การฝึกอบรม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เชื้อมั้น ยอมรับในวิธีการ และปฏิบัติได้เองในทันที หรือ พบชีวิตใหม่

ขั้นที่ 5 ใฝ่ใจมั่นในธรรม คือนำคุณธรรมของศาสนาสู่การปฏิบัติในชีวิต ประจำวัน ลด ละ เลิก จากทางแห่งอบาย (อบายมุข)

ขั้นที่ 6 ไม่สลดละติดตามผล คือ เมื่อผู้ผ่านการฝึกอบรม นำไปปฏิบัติแล้ว ต้องติดตามผลต่อเนื่อง หมายถึง ชั้นของการปฏิบัติเป็นวิถีชีวิต ติดตามปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ สามารถแก้ไขปรับปรุงได้เมื่อเกิดปัญหา⁷

จากหลักการดังกล่าว นายอนันต์ แจ็งกสิบ อธิบดีรองผู้ว่าราชการจังหวัด อุบลราชธานี ซึ่งได้เข้ารับการฝึกอบรมตามกระบวนการโดยตลอด ได้พิจารณาในแง่การฝึกอบรม จัดเป็นยุทธศาสตร์และยุทธวิธี ได้ดังนี้⁸

1. ทำให้ใจอ่อน (ละลายพฤติกรรม)

1.1 เริ่มแต่การปฐมนิเทศ นโยบาย เป้าหมาย ปรัชญา การพัฒนา

1.2 วิเคราะห์สภาพปัญหาของสังคม บรรยายประกอบสไลด์

ภาพยนตร์ วีดีโอ

1.3 วิเคราะห์พฤติกรรมมนุษย์ทั้งทางโลก ทางธรรม บรรยาย

ประกอบสื่อและ เล่นเกมส์

1.4 การพัฒนากำลังใจและการพัฒนาจิตใจ บริหารกาย บริหารจิต

⁷คณะกรรมการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจเพื่อการพัฒนาชนบท, เรื่องเดิม, หน้า 4-7.

⁸ที่ทำการปกครองจังหวัดอุบลราชธานี, เรื่องเดิม, หน้า 2-3.

2. สอนให้เห็นธรรม (ให้การศึกษา)

2.1 ฝึกปฏิบัติประจำวันเกี่ยวกับความรับผิดชอบหน้าที่ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การมีระเบียบวินัย มีค่านิยมที่ถูกต้อง ใช้การบรรยาย การเล่นเกมส์ และการปฏิบัติจริง

2.2 เรียนรู้ธรรมะที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น ความขยัน ประหยัด อบายนุช ความรัก ความเมตตา ความสามัคคี ใช้การบรรยายประกอบสื่อ และเล่นเกมส์

2.3 ตัวอย่างความสำเร็จ

- ฟังคำบรรยายจากผู้ประสบความสำเร็จ ผู้กล้าใจ
- ดูงานหมู่บ้านที่พัฒนาได้ผลดี

3. นำสู่ชีวิตใหม่ (สร้างพฤติกรรมใหม่)

3.1 กิจกรรมความดีงาม เพื่อปลูกฝังความรักและความรับผิดชอบต่อกันในครอบครัว

3.2 ผู้เข้าอบรมประกาศตนจะลด ละ เลิก อบายนุช ใช้ระบบกลุ่มให้มีการปฏิบัติตามคำประกาศ

3.3 ผู้เข้ารับการอบรมวางแผนพัฒนาตนเองที่อยู่อาศัยและพัฒนาหมู่บ้านโดยใช้หลัก 3 ประสาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน ส่วนใหญ่วัดจะเป็นฝ่ายติดตามให้ปฏิบัติตามแผน

แนวทางและขั้นตอนการพัฒนาหมู่บ้านของจังหวัดอำนาจเจริญ เรียกชื่อว่า "การพัฒนาแบบผสมผสาน-บ้าน-วัด-โรงเรียน หรือเรียกชื่อย่อว่า การพัฒนาแบบ บวร ด้วยเห็นว่า องค์การในหมู่บ้านที่เป็นของชาวบ้านจริง และมีในทุกหมู่บ้าน คือ บ้าน วัด และโรงเรียน ซึ่งสามารถที่จะร่วมกันนำในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้านได้ ผู้นำ บวร. จึงเป็นแกนกลางพัฒนาตามยุทธศาสตร์การพัฒนา จ.ส.ศ. คือ เริ่มต้นที่การพัฒนาจิตใจ ตามด้วยการพัฒนาสังคมสิ่งแวดล้อม การนำเทคโนโลยีและวิชาการต่าง ๆ เข้าไปช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผลแห่งความสำเร็จของการพัฒนาหมู่บ้านของจังหวัดอำนาจเจริญ

สามารถหาคำตอบได้ที่หมู่บ้าน และจากการไปเยี่ยมชมทัศนศึกษาและติดตามดูการพัฒนาหมู่บ้านของ นายถวิล ไพรสนธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช⁹ ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ สอบถามผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งนายกำพล ผู้ใหญ่บ้านดงปึง หมู่ที่ 3 ตำบลน้ำบึง อำเภอกำแพงเพชร ได้เล่าว่า เริ่มพัฒนาหมู่บ้านโดยการพัฒนาด้านจิตใจราษฎร มาตั้งแต่ปี 2519 ปรากฏผลสำเร็จโดยพิสูจน์จากการปล้นฆ่า การพนันไม่มี สุราขายไม่ได้เพราะทุกคนเลิกดื่ม ประชาชนไม่เคยขาดการประชุมเมื่อนัดหมาย เด็กนักเรียนได้รับการฝึกให้มีนิสัยโอบอ้อมอารี ฝึกให้มีนิสัยเก็บขยะ หิ้งขยะให้ถูกที่ สิ่งของที่ไม่ได้รับอนุญาตจะไม่หยิบฉวยแม้ผลไม้ตามต้นไม้ในที่สาธารณะหรือในที่ของเอกชนก็ไม่มีผู้ใดเก็บกินถ้าไม่ได้รับอนุญาตการเลือกตั้งก็ไปใช้สิทธิเกินกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ และผู้ใดจะไปซื้อเสียงก็ไม่ได้

นอกจากนี้ พ่อใหญ่สับ ประจันทร์ วัย 65 ปี แห่งบ้านนาอาจ ตำบลห้วย อำเภอกำแพง ซึ่งเป็นบุคคลตัวอย่างของการละเว้นอบายมุข เมื่อหลายสิบปีก่อน ภาพชายขี่เมาคนหนึ่งออกจะเป็นภาพจำเจที่แสนจะเบื่อหน่ายของชาวบ้าน พ่อใหญ่สับเล่าว่า กินเหล้ามาตั้งแต่อายุได้ 24-25 ปี กินหนักขึ้นเรื่อย ๆ ทุกครั้งที่กินเหล้าจะไม่เคยกลัวใครหน้าไหน บ้านช่องเรือนชานข้าวของภายในบ้านต้องเสียหาย หากเกิดการปะทะกับเมีย เพื่อนบ้านหลายคนบอกว่า เวลาพ่อใหญ่สับเมาและถึงขั้นนอนพับข้างทางเคียงคู่กับหมานั้น ดูไม่ออกเลยว่า คนกับหมามันต่างกันอย่างไร

“ผมกลับจากอบรมก็ตั้งใจว่าจะเลิกเหล้าให้ได้ ที่แรกเห็นขวดเหล้าใจพะว้าพะวง เลยตัดสินใจโยนทิ้งไปให้ไกล นานวันเข้าก็เลิกได้จริง ๆ...ยาสูบเหรอครบก็เลิกพร้อม ๆ กันนั่นแหละ” พ่อใหญ่สับกล่าว¹⁰

⁹ถวิล ไพรสนธ์ “โครงการพัฒนาจิตใจ ความสำเร็จที่จังหวัดอุบลราชธานี ภาคภูมิใจ” มติชนรายวัน, 23 มกราคม 2527, หน้า 11.

¹⁰ณดิน สาริกา หลักไทยรายสัปดาห์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 115-16 เมษายน 2527, หน้า 47-50.

ผู้นำฝ่ายวัดที่เข้มแข็งคือ ท่านเจ้าคุณพระสิริพัฒนารักษ์ (หลอม มหาริริโย ป.ธ.7) เจ้าอาวาสวัดบ่อชะเนง เจ้าคณะอำเภอหัวตะพาน ได้กล่าวว่า "ชาวบ้านบ่อชะเนงทั้งในอดีต ปัจจุบัน เป็นคนมีศีลธรรม มีน้ำใจโอบอ้อมอารี มีความสมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน ในงานการกุศลและกิจกรรมอื่น ๆ ไม่ว่าจะ เป็นงานส่วนรวมหรืองานเอกชน" และเมื่อ มีกิจกรรมการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจในหมู่บ้านต่าง ๆ ของอำเภอหัวตะพาน ท่านเจ้าคุณจะระดม พระ เณร เป็นสุระช่วยเหลือในเรื่องการเตรียมคน เตรียมสถานที่ ตลอดทั้งเรื่องอาหารการกิน ร่วมกับฝ่ายบ้านและโรงเรียน ท่านเจ้าคุณเล่าว่า ภายหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรม ผู้นำในด้านลบ ที่เคยประพฤติปฏิบัติไม่ดีกลุ่มหลงใหลบ้ายมุข จะพากันกลับใจ บรรดาลูกเมียที่มาคอยรับเหมือน ได้พ่อใหม่ สามีคนใหม่ ซึ่งประกาศตนว่า จะกลับตัวกลับใจใหม่ เป็นคนดีของครอบครัว เป็นพ่อ ที่ดีของลูก และสามีที่ดีของภรรยา

สิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่เกิดจากฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ซึ่งความสำเร็จ ในด้านอื่น ๆ ยังขึ้นอยู่กับความพร้อมของหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ อีกมากด้วย ดังนั้น ก่อนการฝึกอบรม จึงต้องมีการคัดเลือกหมู่บ้านที่มีความพร้อมเพียงพอ เช่น ความต้องการและความพร้อม ของประชาชน การมีพื้นฐานของการพัฒนามาก่อนในระดับหนึ่ง ความมีศักยภาพในทรัพยากรต่าง ๆ สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา เป็นต้น

สรุป

แนวคิดและแนวทางสร้างหมู่บ้านตามยุทธศาสตร์และยุทธวิธีดังกล่าว ถึงแม้จังหวัด อานาจเจริญ จะมีแนวทางและวิธีการที่หลากหลายในการนำไปพัฒนาหมู่บ้านเป้าหมาย แต่ก็อยู่บน พื้นฐานภายใต้กรอบและหลักการของอุดมการณ์แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง ที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาหมู่บ้าน และคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งนี้ จังหวัดอานาจเจริญ มีความพร้อมมากที่สุดแห่งหนึ่ง เพราะมีหมู่บ้านที่มีพื้นฐานของการพัฒนามาก่อน เป็นแกนนำหลักในการพัฒนาที่สามารถเป็นตัวอย่างได้ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาหมู่บ้านจะประสบผล สำเร็จได้นั้น จำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องเข้าไปให้การสนับสนุน เสริมแรงให้กำลังใจใน การพัฒนาตนเองของประชาชน ตามหลักการ "ราษฎร์ร่วมแรงรัฐพัฒนา" เพื่อให้ประชาชนใน หมู่บ้านสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีต่อไป